

Nr 29.

Ankom till Riksdagens kansli den 21 mars 1911 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Riksdagens år 1910 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1909.

(2:a Afd.)

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling ofvan nämnda revisionsberättelse jämte de i anledning däraf från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:ts afgifna utlåtanden och förklaringar blifvit hänvisad, får, efter tagen kännedom af dessa handlingar och inhämtande af de för ärendenas utredning i öfrigt erforderliga upplysningar, underställa Riksdagens pröfning de af revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet därvid att följa den ordning, som i revisionsberättelsen blifvit iakttagen.

Fångvårdsstyrelsen.

§ 1.

(Rev. ber. pag. 36 och 37; utl. pag. 658.)

Med erinran, hurusom 1907 års statsrevisorer med anledning af besök vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö uttalat, att det syntes lämpligt, att hela Svartsjö egendom blefve upplåten till tvångsarbetsanstalten,

Bihang till Riksd. prot. 1911. 4 Saml. 1 Afd. 26 Häft. (Nr 29.)

hvarigenom tillfälle skulle beredas att i större utsträckning träffa anordningar för fångarnas sysselsättning med jordbruksarbete, hafva revisorerna meddelat att, sedan egendomen numera öfvertagits af fångvården, hafva sådana anordningar vidtagits; och vid besök på platsen hade revisorerna varit i tillfälle att iakttaga, att dessa anordningar medfört ett synnerligen gynnsamt resultat, i det att tvångsarbetets sinnesförslöande verkningar minskats och hälsotillståndet förbättrats, hvilket senare förhållande framginge af följande revisorerna tillställda

Uppgift:

från tvångsarbetsanstalten å Svartsjö å medeltalet fångar per dag, medeltalet sjuke per dag och medeltalet af för dagen sjukskrifne under de tio första månaderna af åren 1908, 1909 och 1910.

	1908	1909	1910
Medeltal fångar per dag	263.55	239.85	259.79
Medeltal sjuke per dag (å sjukhus).....	4.76	3.55	0.98
Medeltal af för dagen sjukskrifne (ej intagna å sjukhus).....	4.26	3.44	3.11

Vid ofvannämnda besök ådrog det sig revisorernas uppmärksamhet, att fångarna voro iförda två olika slags dräkter för att utmärka, hvilka af dem förut undergått straffarbete. Då en sådan förklenligande beteckning, som, då fångarna användes i jordbruksarbete, alltmer fölle i ögonen, syntes olämplig, hade revisorerna velat uttala önskvärdheten af, att samtliga på anstalten intagna fångar måtte förses med lika och för deras sysselsättning lämpliga kläder.

I häröfver den 31 december 1910 afgifvet utlåtande har fångvårdsstyrelsen meddelat, att styrelsen, som delade revisorernas åsikt, låtit utarbete nya beklädnadsstater för fångpersonalen, därvid bland annat, hvad tvångsarbetsfångarna anginge, åsyftats att vinna enahanda önskemål, som de af revisorerna afsedda; och komme dessa stater att med det snaraste underställas Kungl. Maj:ts pröfning.

Då utskottet håller före, att såväl försöket med användande af tvångsarbetsfångarne i jordbruksarbete som ock anordningarne i öfrigt

vid anstalten i fråga äro af ett synnerligen stort allmänt intresse, har utskottet velat hvad sålunda i ärendet förekommit för Riksdagen

omförmäla.

Arméförvaltningen.

§ 2.

(Rev. ber. pag. 80; utl. pag. 667—669.)

I afseende å hvad i revisionsberättelsen under arméförvaltningen meddelas angående öfverbetalningar å fasta anslag, kommer utskottet att framdeles under Riksdagen afgifva utlåtande; hvilket utskottet skolat härigenom för Riksdagen

Ang. öfverbetalningar å fasta anslag.

anmäla.

§ 3.

(Rev. ber. pag. 85—87; utl. pag. 659—667; 672 och 673.)

Af handlingarna rörande entreprenadaftal, afslutade dels genom arméförvaltningen om uppförande af ett kasernetablissemment för Östgöta trängkår i Linköping, dels genom arméns kasernbyggnadsnämnd i fråga om schaktnings-, sprängnings-, grundläggnings- och murningsarbeten samt leverans af sockelsten m. m. för Värmlands regementes kasernetablissemment vid Karlstad, hade revisorerna, enligt hvad vidare meddelats, inhämtat följande.

Ang. vissa entreprenadaftal.

Sedan genom kungörelse den 3 september 1909 inforrats skriftliga anbud å uppförande af ett kasernetablissemment i Linköping för Östgöta trängkår, hvilka anbud skulle afgifvas senast före klockan 1 e. m. den 21 oktober 1909, samt sådana anbud inom den föreskrifna tiden inkommit, hade desamma blifvit öppnade i närvaro af öfverkontrollanten, kontrollanten och en fanjunkare. Enligt det härvid förda protokollet hade de tre lägsta anbuden afgifvits af A. Ridderström å 605,460 kronor, Gottfr. Thorén å 629,160 kronor samt F. A. Johannisson å 629,600 kronor.

Vid öfverlämnande af de inkomna anbuden till arméförvaltningens fortifikationsdepartement förordade öfverkontrollanten till antagande det af Thorén afgifna anbudet med hänsyn därtill, att de af honom uppförda å-priserna vore de mest normala samt att i hans anbud inginge utan ökad kostnad granittrappsteg i stället för kalkstenstrappsteg. Därjämte öfversändes af öfverkontrollanten till samma departement ett den 25 oktober 1909 och sålunda efter anbudstidens utgång inkommet anbud från A. Sjöholm i Falun å 548,760 kronor.

Vid anbudens pröfning å fortifikationsdepartementet fann departementet sig icke kunna upptaga det af Sjöholm afgifna anbudet till pröfning, enär detsamma inkommit först efter utgången af den för anbuds afgifvande bestämda tiden, hvaremot det af Ridderström afgifna anbudet såsom det lägsta af departementet antogs.

Att Sjöholm ägt fortifikationsdepartementets förtroende framginge däraf, att han, enligt hvad revisorerna inhämtat, af arméförvaltningen förut varit antagen såsom entreprenör för uppförande af följande kasern-etablissemang, nämligen år 1903 för Västmanlands trängkår i Sala, år 1905 för Hälsinge regemente i Gäfle samt år 1907 för Jämtlands fältjägerregemente i Östersund.

Genom kungörelse den 25 maj 1909 infortrade kasernbyggnadsnämnden skriftliga anbud å utförande af schaktnings-, sprängnings-, grundläggnings- och murningsarbeten samt leverans af sockelsten för Värmlands regementes kasernetablissemang vid Karlstad, hvilka anbud skulle afgifvas senast före klockan 12 e. m. den 12 juni 1909. Före utgången af den för anbuds afgifvande bestämda tiden, hade å entreprenaden, som omfattade två alternativ, fem anbud afgifvits, hvaraf det högsta å 321,821 kronor för alternativ I samt 342,111 kronor för alternativ II af C. A. Resare, August Olsson och J. S. Johansson i Karlstad och det lägsta å 223,000 kronor för alternativ I samt 246,000 kronor för alternativ II af aktiebolaget Höyer-Ellefsen, Stockholm. Därjämte hade samma dag, men en half timme efter anbudstidens utgång inkommit anbud från Botolfsen & C:o, Stockholm, å 148,000 kronor för alternativ I samt 171,000 kronor för alternativ II. Vid sammanträde den 15 juni 1909 beslöt kasernbyggnadsnämnden, dels att jämlikt bestämmelserna i § 18 af gällande entreprenadförordning icke upptaga det af Botolfsen & C:o afgifna anbudet, enär detsamma inkommit först efter anbudstidens utgång, dels ock att antaga det af Höyer-Ellefsen i enlighet med alternativ I afgifna anbudet å 223,000 kronor.

Af kasernbyggnadsnämndens handlingar hade revisorerna funnit, att Botolfsen & C:o vid annat tillfälle ombetrotts arbete för nämndens räkning, i det att vid utbudande på entreprenad af grund- och källarmurarnas utförande i betong för Upplands infanteriregementes etablissemment å Polacksbacken nämnda firmas anbud å berörda arbetens utförande blifvit antaget.

Omförmälda entreprenader angående arbetens utförande för Ostgöta trängkår och Värmlands regemente hade ådragit sig revisorernas synnerliga uppmärksamhet, då det af handlingarna syntes framgå, att förmånligare, för kronan antagliga anbud än de nu erhållna kunnat vinnas, därest vederbörande myndighet, som syntes hafva bort finna de inom anbudstiderna afgifna anbuden »innefatta för högt pris», förkastat dessa anbud och utsatt tid för nya anbuds inlämnande.

Beträffande entreprenadaftalet angående Värmlands regementes kasernetablissemment har arméns kasernbyggnadsnämnd i den 19 januari 1911 afgifvet yttrande anført följande:

»Efter det skriftliga anbud å utförandet af schaktnings-, sprängnings-, grundläggnings- och murningsarbeten samt leverans af sockelsten för kungl. Värmlands regementes kasernetablissemment vid Karlstad i vederbörlig ordning infordrats, att afgifvas senast före klockan 12 middagen den 12 juni 1909, hade vid den sålunda utsatta tidens utgång inkommit fem anbud i enlighet med två olika af nämnden upprättade alternativ, afseende, det ena grund- och källarmurarnas utförande dels af gråsten i kallmur och dels af gråsten i bruksmur, samt det andra murarnas utförande dels af gråsten i kallmur, dels af gråsten i bruksmur och dels af betong.

Anledningen härtill var den, att, sedan nämndens byggnadsbyrå efter ingående undersökningar å den blifvande byggnadsplatsen och efter att hafva tagit noga reda på där gällande arbetspriser äfvensom förskaffat sig upplysningar från på platsen varande sakkunniga personer, att stenen i bergen å kaserntomten med fördel kunde användas såväl till uppförande af grund- och källarmurar som till sockelsten, nämnden beslöt, att för vinnande af minskade anläggningskostnader gråsten från byggnadsplatsen skulle komma till användning vid grundläggningsarbetena, hvarvid värdet af de stora planeringsprängningarna och grundläggningsarbetena för de olika byggnaderna äfvensom uttagning och huggning af socklar för desamma beräknades till omkring 267,000 kronor.

Härjämte ansåg nämnden, att, om mot förmodan icke tillräckligt med sten, lämplig för grund- och källarmurar, kunde erhållas inom byggnadsplatsen, stenen i därvarande berg utan tvifvel skulle vara lämplig för betongarbeten, hvarför ett alternativt förslag upprättades, innebärande att samtliga källarmurar — den största och viktigaste delen af de i entreprenaden ingående murmassorna — skulle utföras i betong, men entreprenadens bestämmelser i öfrigt lämnas oförändrade. Kostnaden för detta senare alternativ ansågs möjligen kunna begränsas till densamma, som beräknats för det förstnämnda alternativet.

De afgifna anbudena växlade för det första alternativet mellan 321,821 och 223,000 kronor samt för det andra alternativet mellan 342,111 och 246,000 kronor. Dessutom hade efter anbudstidens utgång från entreprenörbolaget Botolfsen & C:o, Stockholm, inkommit anbud å utförandet af ifrågavarande arbeten i enlighet med det första alternativet till belopp af 148,000 kronor och enligt det andra 171,000 kronor.

Efter granskning af anbudena beslöt nämnden, som mot bestämmelserna i gällande entreprenadförordning icke ansåg sig kunna upptaga de sistnämnda anbudena till pröfning, dels att med hänsyn till fördelen ur ekonomisk synpunkt antaga ett i öfverensstämmelse med det första alternativet lämnadt anbud, dels ock att antaga det lägsta af dessa anbud till belopp af 223,000 kronor, hvilket afgifvits af aktiebolaget Höyer-Ellefsen, Stockholm.

I likhet med nämnden ansåg sistnämnda bolag, som för egen del verkställt undersökningar på platsen, att man skulle kunna erhålla duglig byggnadssten ur berget.

Sedan statsrevisorerna erinrat, hurusom Botolfsen & C:o vid annat tillfälle anförtrotts arbete för nämndens räkning (utförandet af grund- och källarmurar i betong för kungl. Upplands infanteriregementes kasern-etablissemang å Polacksbacken vid Uppsala) hafva de anmärkt, att det syntes dem framgå af handlingarna i ärendet, att för kronan antagliga, förmånligare anbud än de nu afgifna kunnat vinnas, därest nämnden förkastat samtliga de ingifna anbudena, såsom innefattande »för högt pris», och utsatt tid för nya anbuds inlämnande.

För att en sådan åtgärd, som den af statsrevisorerna föreslagna, skall tillgripas, måste gifvetvis särskildt med hänsyn till att anbudsgifvarna därigenom lätt hafva tillfälle jämföra de olika anbudena i olika afseenden, synnerligen starka skäl kunna anföras. Att så skulle hafva varit förhållandet i förevarande fall kan nämnden för sin del icke finna, utan är det fastmer nämndens bestämda öfvertygelse, att, för den händelse nämnden förfarit så som föreslagits, den äfventyrat att erhålla

afsevärdt högre anbud än de inkomna, sannolikt närmande sig deras medelvärde. Förutom att erfarenheten inom byggnadsbranschen i landet starkt talar för ett sådant resultat, stöder nämnden denna sin uppfattning därpå, att de af densamma innan utlysandet af entreprenaden sorgfälligt verkställda beräkningarna af kostnaderna för ifrågavarande arbetens utförande i enlighet med det antagna alternativet, enligt hvad ofvan angifvits, utvisa ett belopp, som ju icke oväsentligt öfverstiger den öfverenskomna entreprenadsumman.

Med anledning af de utaf Botolfsen & C:o afgifna anbuden trädde byggnadschefen tillika i förbindelse med detta bolag för att få veta, huru detsamma uppfattat situationen, och hvad som kunnat gifva anledning till de synnerligen billiga anbuden. Bolaget förklarade härvid, att detsamma icke gjort några studier på platsen utan genom tredje person tagit reda på förhållandena, hvarefter situationen bedömts. Bolaget beklagade, att detsamma tagit ut entreprenadhandlingarna för sent, så att det kanske icke vore fullt inne uti uppgiften.

Efter dessa upplysningar ansåg nämnden, att Botolfsen & C:o, som förut icke utfört några mera afsevärda sprängningsarbeten, utan öfverlämnat sådana åt underentreprenörer, hvarför bolaget ock saknade den attiralj, som erfordrades för ifrågavarande vidlyftiga arbeten, icke gärna kunde antagas hafva riktigt uppskattat dessa arbeten.

Aktiebolaget Höyer-Ellefsen var däremot för nämnden känd såsom en duktig entreprenör inom bergsprängnings- och grundläggningsområdet, hvilken under de gångna åren på olika platser i vårt land utfört omfattande och svåra dylika arbeten till full belåtenhet från beställarnas sida. Då härtill kom, att bolagets ombud vid den underhandling, som fördes mellan byggnadschefen och bolaget, förklarade, dels att detsamma innehade en stor och dyrbar sprängningsattiralj af modernaste beskaffenhet, hvarigenom det såge sig i stånd att utföra de för etablissemmentets uppförande inom afsedd tid viktigaste delarna af ifrågavarande arbeten inom föreskrifna tidsterminer, dels ock att bolaget genom representanter på platsen noga studerat förhållandena och satt sig in uti situationen, ansåg nämnden sig böra antaga bolagets ofvannämnda anbud, som enligt nämndens förmenande var synnerligen billigt.

Den bästa bekräftelse å, att nämndens uppfattning härutinnan visat sig riktig, gifver emellertid innehållet af närlagda tre skrivelser, en från bolaget Botolfsen & C:o, hvars anbud inkom efter anbudstidens utgång, samt de båda öfriga från den antagna entreprenören för ifrågavarande arbeten, aktiebolaget Höyer-Ellefsen.

Ehuru dessa siffror tala för sig själfva, kan nämnden dock icke underlåta att med några ord beröra deras innehåll.

Ett sådant intyg öfver sina beräkningar, som det af Botolfsen & C:o afgifna, gifver till och med stöd för antagandet, att nämnden, därest detta bolags anbud, som med icke mindre än 75,000 kronor eller således med något mer än $\frac{1}{3}$ understiger motsvarande däreft lägsta anbud, inkommit inom utsatt tid, jämligt en annan bestämmelse i entreprenadförordningen icke kunnat upptaga detsamma till pröfning af det skäl, att det måste anses innefatta »så lågt pris, att därför uppenbarligen ej kan påräknas leverans eller arbete af fullgod beskaffenhet, och nöjaktigt skäl för det låga priset icke kan angifvas».

De af aktiebolaget Höyer-Ellefsen till nämnden aflåtna skrivelserna, som kunna sägas komplettera hvarandra, gifva ett sorgligt, men otvetydigt vittnesbörd om svårigheterna för en entreprenör, som efter möjligast noggranna beräkningar afgifvit ett därpå grundadt anbud, att likväl få beräkningarna att slå in i verkligheten. Oafsedt sådana alltid oberäkneliga förhållanden, som inträffade strejker, ogynnsam väderlek m. m., har entreprenören i detta fall utan vare sig egen eller annans förskyllan haft att kämpa med sådana vidriga omständigheter vid arbetenas utförande närmast till följd af att endast en ringa del af det för byggnadsgrunderna erforderliga, å platsen varande berget var af så god beskaffenhet som ytan lofvade, att entreprenören anser sig hafva gjort en förlust å ifrågakvarande arbeten till ett sammanlagdt belopp af icke mindre än nära 50,000 kronor, däri inberäknad kostnad för utsprängning af större kvantitet bergmassa, än bolaget enligt uppgift till följd af missuppfattning utaf tillgängliga entreprenadhandlingar beräknat vid afgifvande af sitt anbud.

Denna bergets beskaffenhet föranledde bolaget att hos nämnden begära att utan ökad kostnad för kronan få utföra större delen af grunderna i betong, och har nämnden bifallit denna framställning.

Då mot bolagets sätt att utföra arbetena och detsammans anordningar för deras verkställande ingen berättigad anmärkning kan göras, torde värdet af hela arbetet under alla förhållanden få anses vara högre än det pris, nämnden i detta fall på grund af ett för staten synnerligt gynnsamt aftal behöfver betala.

Nämnden vill ock bemöta statsrevisorernas förklaring, att nämnden vid annat tillfälle öfverlätit arbeten till Botolfsen & C:o därmed, att nämnden lämnat grundläggningsarbeten för kungl. Upplands infanteriregementes etablissement till detta bolag, då därstädes inga som helst

bergsprängningsarbeten förekommit, utan endast utförts murverk i betong, hvar till nämnden ansett bolaget synnerligen kompetent.

På grund af det ofvan anförda får nämnden därför såsom sin öfvertygelse uttala, att man i ett fall som detta icke vunnit ett gynnsammare resultat för staten genom det af statsrevisorerna framhållna förfaringssättet, hvarför nämnden anser sig i anmärkta hänseendet hafva handlat på ett välbetänkt sätt.»

I afseende å de af kasernbyggnadsnämnden åberopade skrivelserna från bolaget Botolfsen & C:o samt aktiebolaget Höyer-Ellefsen tillåter sig utskottet hänvisa till de tryckta förklaringarna.

Beträffande entreprenadaftalet rörande Östgöta trängkärs kasern-etablissemang har arméförvaltningens fortifikationsdepartement i den 18 januari 1911 afgifvet utlåtande anført följande:

»Revisorerna, som angifvit, att den sista anbudsgifvaren på grund af förut erhållna arbeten ägt fortifikationsdepartementets förtroende, hafva beträffande nämnda entreprenad anmärkt, att den ådragit sig deras synnerliga uppmärksamhet, då det af handlingarna syntes framgå, att förmånligare, för kronan antagliga anbud än de erhållna kunnat vinnas, därest departementet, som syntes hafva bort finna de inom anbudstiden afgifna anbuden »innefatta för högt pris», förkastat dessa anbud och utsatt tid för nya anbuds inlämnande.

Det af revisorerna angifna tillvägagångssätt är icke för fortifikationsdepartementet främmande. Med anledning att i förevarande fall begagna sig därpå förelåg icke, utan skulle fastmer ett dylikt förfaringssätt i detta fall, enligt departementets mening, varit anmärkningsvärdt. Ett anbud, som inkommit så långt efter anbudstidens utgång som fyra dagar, under hvilka anbudsgifvaren haft god tid att taga del af öfriga anbud, bör enligt fortifikationsdepartementets åsikt ej hafva någon betydelse för entreprenaden, på det att ej den med entreprenadförfarandet afsedda täflan må blifva illusorisk. Annat kan förhållandet vara, om anbud väl inkommit för sent, men dock uppenbarligen varit färdigt och befördrats till bestämmelseorten före tidens utgång. Den nuvarande entreprenadförfattningen iakttager dock för sådant fall tystnad i motsats till den förut gällande och bestämmer, att endast i rätt tid *inkomna* anbud få upptagas till pröfning.

Utan att, vidkommande det af revisorerna för den siste anbudsgifvaren åberopade förtroende vilja anföra annat, än att förtroende kan förverkas, får departementet meddela, att den af revisorerne angifna grund för förkastande af föreliggande anbud såsom innefattande för högt

pris ej förelåg. Tvärtom innefattade det antagna anbudet, som var omkring 24,000 kronor mindre än de öfriga pröfvade anbuden, ett lågt pris, hvilket erfarenheten därefter under byggnadsarbetets utförande till fullo bekräftat. Det icke pröfvade anbudet var uppenbarligen *för lågt* beräknadt.

Om departementet, ehuru detsamma icke kunnat finna de afgifna anbuden innefatta för högt pris, likväl skulle *under föregifvande* af sådant förhållande hafva förkastat anbuden, kunde i allt fall det föreliggande, för sent inkomna anbudet icke utgöra någon trygghet för erhållandet af lägre anbud vid entreprenadens förnyande. Erfarenheten har lärt departementet, att motsatsen lika fullt skulle kunnat inträffa.»

Utskottets
yttrande.

Utskottet, som väl funnit de afgifna förklaringarne tillfredställande, har dock med hänsyn till den särskilda uppmärksamhet revisorerna fäst vid de anmärkta förhållandena, velat hvad i ärendet förekommit för Riksdagen

omförmåla.

Marinförvaltningen.

§ 4.

(Rev. ber. pag. 130; utl. pag. 677—688.)

Ang. öfverbe-
talningar å
fasta anslag.

Beträffande hvad i revisionsberättelsen under marinförvaltningen meddelas, angående öfverbetalningar å vissa fasta anslag kommer utskottet att framdeles under Riksdagen häröfver afgifva utlåtande, hvilket utskottet skolat härigenom för Riksdagen

anmäla.

§ 5.

(Rev. ber. pag. 142; utl. pag. 678.)

Ang. dis-
position af
en del af reser-
vationerna å
anslaget till be-
klädnad åt sjö-
mans- och
skeppsgosse-
kåserna.

Enligt hvad i revisionsberättelsen meddelas, hade vid granskning af femte hufvudtitelns ordinarie anslag revisorerna fäst uppmärksamheten vid de afsevärda behållningar, som förefunnes å reservationsanslaget till »Beklädnad åt sjömans- och skeppsgosse-kåserna». Ifrågavarande anslags ställning under de tio senaste åren framginge af följande tablå:

År	Reservation från föregående år		Anslag	Utgifter		Reservation till följande år		Summa		
	Kronor	Öre		Kronor	Öre	Kronor	Öre	Kronor	Öre	
År 1900	95,457	43	286,550	—	228,438	72	153,568	71	382,007	43
„ 1901	153,568	71	317,510	—	302,124	92	168,953	79	471,078	71
„ 1902	168,953	79	342,775	—	329,227	05	182,501	74	511,728	79
„ 1903	182,501	74	369,500	—	379,555	61	172,446	13	552,001	74
„ 1904	172,446	13	387,260	—	377,974	24	181,731	89	559,706	13
„ 1905	181,731	89	407,795	—	376,753	73	212,773	16	589,526	89
„ 1906	212,773	16	429,995	—	377,021	24	265,746	92	642,768	16
„ 1907	265,746	92	456,498	—	285,692	94	436,551	98	722,244	92
„ 1908	436,551	98	487,800	—	415,888	74	508,463	24	924,351	98
„ 1909	508,463	24	487,800	—	442,334	14	556,014	60	998,348	74
			*) 2,085	50						

Reservationen å anslaget hade sålunda från 1900 års slut, då den uppgick till 153,568 kronor 71 öre, vuxit till 556,014 kronor 60 öre vid utgången af år 1909. I betraktande af att densamma sålunda ökats till ett i förhållande till anslagets storlek oproportionerligt högt belopp, hade revisorerna velat ifrågasätta, huruvida icke en afsevärd del däraf borde öfverföras till fonden för reserverade medel.

I häröfver den 17 januari 1911 afgifvet utlåtande har marinförvaltningen meddelat, att ämbetsverket i skrifvelse den 28 oktober 1910 på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes i proposition föreslå Riksdagen, bland annat, att af behållningen vid 1909 års slut å ifrågavarande anslag finge användas dels 149,100 kronor för täckande af en utaf Kungl. Maj:t den 7 juli 1905 gjord anvisning till anskaffande af beklädnad och sängservis för kustartilleriets värnpliktige dels ock 300,000 kronor till förstärkande af stammens beklädnadsförråd vid flottans båda stationer, hvarefter återstoden af reservationen kunde till statskontoret inlevereras.

Utskottet delar revisorernas uppfattning om att ifrågavarande reservationer uppgå till ett belopp, som icke kan anses stå i rimligt förhållande till anslagets storlek, och håller förty i likhet med revisorerna före, att en afsevärd del af reservationerna bör, utan att det med anslaget afsedda ändamål behöfver blifva därpå lidande, kunna efter

*Utskottets
yttrande.*

*) Omföring från reservationsanslaget "flottans nybyggnad och underhåll".

Riksdagens hörande för annat ändamål disponeras. Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida icke en afsevärd del af de å ifrågasvarande anslag uppkomna reservationer må för annat ändamål disponeras och därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill förhållandena må förledda.

§ 6.

(Rev. ber. pag. 144—146; utl. pag. 679 och 680.)

Ang. vissa af jagaren Magne förorsakade strandskador.

Revisorerna hafva erinrat, hurusom i 1909 års statsrevisorers berättelse finnes en framställning af följande lydelse:

»Enligt hvad revisorerna inhämtat, inginge bland kostnaderna för jagaren Magnes expedition den 2 juli—28 september 1908 ett belopp af 750 kronor, som fartygschefen låtit ur fartygets kassa utbetala såsom ersättning till brygg- och båtägare i Dalarö för skador, som förorsakats af de svallvågor jagaren åstadkommit vid passerandet af Dalarö den 9 september 1908. Skadornas art och omfattning framginge af ett utaf en stationsingenjör härom upprättadt besiktningsinstrument, som utvisade bland annat, att en brygga, bestående af 'en stenkista med dimensionerna 5,5 × 4,5 × 3 meter, af vattenvågen förflyttats cirka 6 meter från sin plats invid stenvuren och utkastats på cirka 6 meter djupt vatten'.

Af ett utaf t. f. fartygschefen undertecknad protokoll inhämtades, att jagaren var beordrad att med inspekterande amiralen efter slutad inspektion af kusteskadern från Hårsfjärden afgå till Saltsjöbaden, 'fart 25 knop'.

Då revisorerna af handlingarna i ärendet funnit, dels att jagaren Magnes ofvannämnda färd företagits efter slutad inspektion och ej torde kunna räknas till öfning, och dels att rörande färdens förlopp inga andra utredningar föreläge än ofvannämnda af t. f. fartygschefen upprättade protokoll samt förenämnde stationsingenjörs besiktningsinstrument, hade revisorerna ansett sig böra omförmåla förhållandet, på det att saken måtte blifva underkastad ytterligare utredning och pröfning.»

Efter tagen del af marinförvaltningens utlåtande i ämnet den 11 januari 1910 samt därvid fogade yttrande från stationsbefälhafvaren vid

flottans station i Stockholm jämte förklaring af fartygschefen å Magne vid det ifrågavarande tillfället, kaptenen G. Celsing, anförde statsutskottet vid 1910 års riksdag, att utskottet funne den af revisorerna omförmälda utbetalningen af skadestånd till fullo förtjänt af den uppmärksamhet, som af revisorerna ägnats densamma. Såsom af stationsbefälhafvarens yttrande i ärendet framginge, hade jämväl stationsbefälhafvaren beaktat frågans principiella betydelse, i det han — jämte meddelande att i reglementet för marinen föreskrift saknades om, huru beträffande skadersättning af ifrågavarande art borde förfaras — uttalat, att det i fråga om skadestånd utöfver visst minimibelopp vore lämpligt om föreskrift funnes därom, att anspråk på dylik ersättning, med undantag för visst angifvet fall, underställdes marinförvaltningens pröfning; och hade stationsbefälhafvaren tillika, vidkommande särskildt det nu föreliggande fallet, framhållit, att undersökning syntes böra äga rum, huruvida jagaren vid tillfället framförts med starkare fart än omständigheterna behöft föranleda. Till dessa stationsbefälhafvarens uttalanden ville utskottet i alla delar ansluta sig. Då emellertid af det anförda och hvad handlingarna i öfrigt innehölle framginge, att förevarande fråga ej mindre vore föremål för räkenskapskontorets vid stationen i Stockholm och stationsbefälhafvarens uppmärksamhet än äfven kunde förväntas blifva behandlad af vederbörande afdelning inom marinförvaltningen, hade utskottet ansett sig endast böra hvad i ärendet förekommit för Riksdagen omförmäla.

Såvidt revisorerna kunnat inhämta hade efter hvad vid Riksdagen förekommit ingen annan åtgärd i detta ärende vidtagits än att marinförvaltningens revisionskontor från räkenskapskontoret vid flottans station i Stockholm infordrat upplysning, huruvida några åtgärder af stationsbefälhafvaren vidtagits på grund af ofvannämnda utbetalning af ersättning till brygg- och båtägare i Dalarö, i anledning af hvilken framställning räkenskapskontoret i afgifven förklaring hänvisat revisionskontoret till stationsbefälhafvaren för vinnande af de begärda upplysningarna.

Då vederbörande myndigheter salunda, långt ifrån att af hvad i ärendet vid Riksdagen förekommit finna sig manade att kraftigt ingripa för ifrågavarande angelägenhets slutförande, syntes hafva lämnat saken å sido, hade revisorerna ansett sig böra fästa Riksdagens särskilda uppmärksamhet å förhållandet.

I häröfver den 17 januari 1911 afgifvet utlåtande har marinförvaltningen anført följande:

»I fråga om hvad revisorerna anført beträffande ett belopp af 750 kronor, som chefen för jagaren Magne under dess expedition den 2

juli— 28 september 1908, kaptenen G. Celsing, låtit ur fartygets kassa utbetala såsom ersättning till brygg- och båtägare i Dalarö för skador, som förorsakats af de svallvågor, jagaren åstadkommit vid passerandet af Dalarö den 9 september 1908, får marinförvaltningen erinra, att ämbetsverket i underdånig skrifvelse den 11 januari 1910 i anledning af Riksdagens revisorers för år 1908 gjorda anmärkning rörande förevarande utbetalning anförde, att vederbörande tjänsteman hos ämbetsverket icke torde underlåta att vid förestående granskning af redogörelsen för ifrågarande fartygsexpedition i behörig ordning framställa den anmärkning mot berörda utbetalning, hvartill fog kunde förefinna.

Efter granskning af flottans stations i Stockholm räkenskap för maj månad 1909, hvarest redogörelsen för expeditionen intagits, yrkade äfven ämbetsverkets revision att, enär ifrågavarande utbetalning anmäls för stationsbefälhafvaren för vidtagande af de åtgärder, denne kunde finna skäligen, redogöraren, biträdande intendenten S. Ehlin, måtte inkomma med upplysning, huruvida några åtgärder af stationsbefälhafvaren vidtagits. Denna anmärkning kommunicerades den 9 augusti 1910 redogöraren, hvilken i en den 27 september samma år hit inkommen förklaring hänvisade revisionen till stationsbefälhafvaren för vinnande af den begärda upplysningen. Sedan anmärkningsakten därpå under någon tid varit på begäran utlånad till Riksdagens revisorer, framställde revisionen uti den 13 december 1910 afgifna påminnelser yrkande, att f. d. stationsbefälhafvaren, amiralen L. Palander, måtte, såsom redovisningsskyldig i målet, åläggas att till ämbetsverkets kassa inleverera anmärkta 750 kronor, såvida han icke inkomme med nöjaktig förklaring öfver anmärkningen. Förklaring af amiralen Palander har denna dag hit inkommit, men har beslut i anledning därpå ännu icke blifvit meddeladt.

Detta anmärkningsmål har således härstädes behandlats på vanligt sätt; och någon anledning har icke syntts föreligga — vare sig med hänsyn till anmärkta beloppets storlek eller öfriga omständigheter i målet — att behandla detsamma i annan ordning än öfriga af revisionen under året till ett antal af 682 handlagda anmärkningar vid marinens räkenskaper. Först sedan anmärkningsmålet blifvit i behörig ordning afgjort, synes enligt marinförvaltningens förmenande tiden vara inne att taga i öfvervägande, hvilka särskilda åtgärder må af då föreliggande omständigheter vara påkallade.»

*Utskottets
yrkande.*

Då stationsbefälhafvaren vid flottans station i Stockholm i anledning af 1909 års statsrevisorers ofvanberörda anmärkning framhöll bland

annat lämpligheten af att föreskrifter i viss angifven riktning, beträffande reglerandet af skadestandsfrågor af ifrågavarande slag finnes meddelade i marinens reglemente, uttalade, såsom i nu föreliggande anmärkning erinras, statsutskottet sin fulla anslutning till hvad stationsbefälhafvaren sålunda anför; och då utskottet med hänsyn därtill att såväl nämnda frågas principiella sida som ock det förevarande särskilda fallet var föremål för vederbörandes uppmärksamhet, ansåg sig endast böra hvad i ärendet förekommit för Riksdagen omförmåla, måste denna åtgärd otvifvelaktigt anses utgöra ett uttryck för utskottets förväntan, att ej endast den föreliggande skadestandsfrågan utan äfven frågan om införande af nödiga bestämmelser i förevarande hänseende i reglementet för marinen skulle varda med all skyndsamhet behandlade. Så synes emellertid icke hafva skett. Visserligen meddelas nu af marinförvaltningen de åtgärder, som vidtagits i väckt anmärkningsmål angående utbetalningen af ifrågavarande skadeersättning och framhålles att först sedan detta mål blifvit afgjort tiden vore inne att taga i öfvervägande, hvilka särskilda åtgärder af då föreliggande omständigheter vore påkallade. Denna uppfattning kan utskottet emellertid icke dela. Utan att vilja förringa betydelsen af att berörda mål varder i behörig ordning pröfvadt och afgjort, vill utskottet framhålla, att i förevarande ärende hufvudvikten uppenbarligen icke ligger å afgörandet af frågan om den ene eller andre tjänstemannens eventuella ersättningskyldighet för det utbetalade jämförelsevis obetydliga skadestandsbeloppet, utan att frågans principiella sida — den ordning, i hvilken framställt anspråk på skadestånd prövas och afgöres samt eventuell skadeersättning utbetalas — är den, som härvidlag är af det största intresset att få ordnad, och utskottet kan icke finna att behandlingen af ifrågavarande anmärkningsmål bort leda till ett undanskjutande af utfärdande af nödiga bestämmelser i sådant hänseende. På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande hvilka särskilda bestämmelser angående sättet för reglering af frågor om ersättning för af flottans fartyg åstadkommen skada å enskild egendom må vara erforderliga samt därefter låta i reglementet för marinen införa de bestämmelser, som i sådant hänseende finnas af omständigheterna påkallade.

Postverket.

§ 7.

(Rev. ber. pag. 181 och 182; utl. pag. 739--747.)

Ang. enskilda försäkringsbolags försäkring af postbehandlade värdeförsändelser.

Under berättelsen angående postverket erinra revisorerna, hurusom enligt § 26 mom. 2 af gällande allmänna poststadga af den 9 september 1907 vore beträffande *inrikes assurerad* försändelse bland annat stadgadt förbud mot angifvande å försändelsen af lägre värdebelopp än det, som verkligen finnes i försändelsen inneslutet. I § 29 mom. 4 af samma stadga föreskrefves äfven, att *inrikes* bref, afsedt att befordras såsom *rekommenderadt* icke må innehålla penningar, obligationer eller andra därmed jämförliga i hvar mans hand gällande värdepapper till sammanlagdt högre värde än 500 kronor.

Till revisorernas kännedom hade emellertid kommit, att vissa försäkringsbolag meddelade försäkring å värdeförsändelser, som befordrades genom postverkets försorg, och plögade, enligt hvad revisorerna inhämtat, ifrågavarande försäkringar meddelas på det sätt, att vederbörande afsändare *antingen* vid inlämnandet till postbefordran af en *assurerad* försändelse å densamma angåfve beloppet vida lägre än försändelsens värdeinnehåll samt hos försäkringsbolaget assurerade skillnaden mellan det i försändelsen inneslutna och det å försändelsen angifna, hos postverket assurerade värdeinnehållet *eller också* i *rekommenderad* försändelse inneslöte ett hos försäkringsbolaget assureradt belopp.

Revisorerna hade af en i ärendet verkställd utredning inhämtat, att de tariffer, som förenämnda bolag erbjöde vid dylik försäkring, så godt som undantagslöst vore lägre än de för postverkets assuransrörelse fastställda, och detta af lätt förklarliga skäl.

Med de influtna assuransbeloppen skulle postverket bestrida ej blott ersättningen för bortkomna eller skadade assurerade försändelser utan äfven vissa afsevärda kostnader, såsom för skärpt kontroll öfver dessa försändelsers postbehandling, ett vidlyftigare expeditionssätt äfvensom särskildt inrättade förvaringsrum och andra säkerhetsanordningar, hvilket allt påkallades af postverkets ansvar för nämnda försändelser, vare sig de vore högt eller lågt assurerade. Däremot hade försäkringsbolagen inga som helst omkostnader för de assurerade försändelsernas vård utan löpte endast risken af försäkringssummans utbetalande vid

försändelsens förlust. Denna risk torde, till följd af postverkets omfattande säkerhetsåtgärder, vara mycket ringa.

Till belysande häraf ville revisorerna anföra, att, enligt uppgift, postverket i ersättning för bortkomna eller skadade assurerade försändelser nedannämnda år utbetalat endast följande belopp, nämligen

år 1906	kronor 1,509: 23.
„ 1907	„ 5,920: 08.
„ 1908	„ 510: —
„ 1909	„ 2,799: 11.

Postverkets inkomster af inrikes assurancesrörelsen hade, enligt revisorerna lämnade uppgifter, under den senaste tiden snarare af- än tilltagit, ett förhållande, som torde vara anmärkningsvärdt vid en jämförelse med utvecklingen inom verkets öfriga rörelsegrenar. Äfven om detta förhållande i viss mån kunde tillskrivas andra omständigheter, torde på goda grunder kunna antagas, att försäkringsbolagens konkurrens i afsevärd grad bidragit härtill.

Af hvad här ofvan anförts ansåge revisorerna följa, att ifrågasättande försäkringsbolag på denna gren af sin rörelse förskaffade sig en vinst, som med rätta borde tillgodokomma postverket. Då det dessutom torde vara obestridligt, att denna bolagens försäkringsrörelse ytterst förutsatte ett öfverträdande af förut omförmälda författningsrum, och då dess laglighet sålunda torde kunna sättas i tvifvelsmål, hade revisorerna velat fästa uppmärksamheten å nu anförda förhållanden under hemställen, att lämpliga åtgärder måtte vidtagas i syfte att statsverkets intressen måtte i berörda hänseende vardas på ett effektivt sätt tillvaratagna.

Generalpoststyrelsen har i häröfver den 13 januari 1911 afgifvet utlåtande anført följande:

»I § 2 af nådiga förordningen den 12 november 1872, angående postverkets ansvarighet för försändelser, som till postbefordran aflämnats, är stadgadt, att, därest skälig anledning förekommer misstänka, att å något till postbefordran aflämnadt bref, hvarför assurans begäres, värdet af detsamma innehåll blifvit angifvet *högre* än det rätteligen utgör, må, på vederbörande posttjänstemans yrkande, brefvet i närvaro af den, som det inlämnat, öppnas å postanstalten. Utrönes därvid, att brefvet icke innehåller penningar till det belopp, som angifvits, och kan det, som för öfrigt må vara i brevet inneslutet, uppenbarligen icke anses i värde motsvara skillnaden, äger posttjänstemannen vägra att brevet under postverkets ansvarighet för det därå angifna värde till befordran emottaga; och är afsändaren berättigad, om han så äskar, att öfver sålunda meddelad vägran afgiftsfritt erhålla skriftligt intyg.

Vidare har genom nådiga kungörelsen den 26 maj 1882, angående ändring i gällande bestämmelser om postverkets ansvarighet för försändelser, som till postbefordran aflämnats, assurancesafgiftens belopp m. m., förklarats, att, då anledning förekommer misstänka, att å försändelse, som till postbefordran anmäles och för hvilken assurances begäres, värdet blifvit angifvet *lägre*, än det rätteligen utgör, skall med försändelsen förfaras i öfverensstämmelse med hvad stadgadt finnes i § 2 af ofvannämnda nådiga förordning den 12 november 1872, så att, då tydligen sammanlagda värdet af de i försändelsen inneslutna penningar, obligationer och andra därmed jämförliga, i hvar mans hand gällande värdepapper, hvilkas ungefärliga värde med lätthet kan på grund af allmänt kända förhållanden beräknas, i någon afsevärd mån öfverstiger det värde, som angifvits, försändelsen icke må till befordran mottagas; *äfvensom att* i öfverensstämmelse härmed bör förfaras äfven i afseende å rekommenderade bref, dock att mottagande af sådana ej får förvägras i annat fall, än att däri inneslutna penningar eller värdepapper af nyss nämnda slag uppgå till sammanlagdt högre värde än 500 kronor.

Hvad den internationella postutväxlingen angår, är i art. 9, punkt 1, af det vid postkongressen i Rom år 1906 afslutade aftalet angående utväxling af bref och askar med angifvet värde förbud meddeladt mot hvarje svikligt angifvande af *högre* värdebelopp än det, som verkligen finnes inneslutet i ett bref eller i en ask. Enahanda stadganden återfinnes i art. 16 af den vid samma kongress antagna konventionen angående utväxling af postpaket. Endast i fråga om internationella s. k. tariffpaket, hvilkas utväxling ej regleras af bestämmelserna i den allmänt internationella paketkonventionen, gäller i några enstaka undantagsfall förbud mot angifvande af *lägre* värdebelopp än det verkliga. Beträffande vidare rekommenderade försändelser, innehåller art. 16, punkt 3, af den vid Romkongressen afslutade världspostkonventionen förbud mot inneslutande i dylika försändelser af dels myntstycken dels ock vissa andra värdeföremål — dock endast i det fall att deras inneslutande eller försändande är förbjudet enligt vederbörande länders lagstiftning — nämligen saker af guld eller silver, ädelstenar, smycken och andra dyrbarheter (»autres objets précieux»).

Det hufvudsakliga af ofvan återgifna stadganden är sammanfattadt i § 26 mom. 2, § 29 mom. 4 samt § 70 mom. 5 och 6 af gällande allmänna poststadga, som af generalpoststyrelsen utfärdats den 9 september 1907. Dessa bestämmelser lyda sålunda:

§ 26 mom. 2. Beträffande inrikes försändelse är hvarje angifvande af högre eller lägre värdebelopp än det, som verkligen finnes i för-

sändelsen, förbjudet. — Å försändelse till utlandet må icke angifvas *högre* värdebelopp än det verkliga. Jämväl beträffande dylik försändelse är det i vissa fall förbjudet att angifva värdet *lägre* än det verkliga; härutinnan meddelas upplysningar i posttaxan.

§ 29 mom. 4. Inrikes bref, afsedt att befordras såsom rekommenderadt, må icke innehålla penningar, obligationer eller andra därmed jämförliga, i hvar mans hand gällande värdepapper till ett sammanlagdt högre värde än 500 kronor.

§ 70 mom. 5. Förekommer anledning misstänka, att å inrikes försändelse, som aflämnas till postbefordran under assurans, innehållets värde angifvits högre eller lägre än det rätteligen utgör, må, på vederbörande postfunktionärs yrkande, försändelsen i närvaro af den, som inlämnat densamma, öppnas å postanstalten. — Utrönes därvid tydligen, att sammanlagda värdet af de i försändelsen inneslutna penningar, obligationer och andra därmed jämförliga, i hvar mans hand gällande värdepapper, hvilkas ungefärliga värde med lätthet kan på grund af allmänt kända förhållanden beräknas, i någon afsevärd mån öfverstiger det värde, som angifvits, eller befinnes försändelsen icke innehålla penningar till det belopp, som angifvits, och motsvarar det öfriga innehållet uppenbarligen icke skillnaden, äger postfunktionären vägra att mottaga försändelsen under postverkets ansvarighet för det därå angifna värde. Öfver sålunda meddelad vägran är afsändaren berättigad att afgiftsfritt erhålla intyg. — Enahanda gäller i fråga om assurerad försändelse till utlandet, å hvilken värdet angifvits högre eller, när sådant undantagsvis är förbjudet, lägre än det verkliga.

§ 70 mom. 6. Finnes anledning misstänka, att i inrikes bref, som aflämnats till postbefordran under rekommendation, inneslutits penningar, obligationer och andra därmed jämförliga, i hvar mans hand gällande värdepapper, hvilkas ungefärliga värde med lätthet kan på grund af allmänt kända förhållanden beräknas, till sammanlagdt högre värde än 500 kronor, må, på vederbörande postfunktionärs yrkande, brefvet i närvaro af den, som inlämnat detsamma, öppnas å postanstalten. — Befinnas därvid de i brefvet inneslutna penningar eller värdepapper af nyss nämnda slag uppgå till sammanlagdt högre värde än 500 kronor, äger postfunktionären vägra att mottaga brefvet till befordran under rekommendation; och är afsändaren berättigad att öfver sålunda meddelad vägran afgiftsfritt erhålla intyg:

Såsom ofvan är antydt, innehålla de allmänt internationella postaftalen icke något förbud mot angifvande å assurerade försändelser af *lägre* belopp än det verkliga värdet. Förslag om införande af dylikt

förbud förelåg bland annat vid postkongressen i Wien 1891, men mötte från flera håll motstånd och vann icke kongressens bifall. Genom frågans behandling vid denna kongress och genom hvad sedermera i ärendet förekommit får anses fastslaget, att i den postutväxling, som försiggår enligt de allmänt internationella aftalen, det icke möter något hinder att å assurerade försändelser angifva lägre belopp än som motsvarar innehållets värde. Ej heller lägga dessa aftal något hinder i vägen för att i rekommenderade försändelser innesluta exempelvis banksedlar eller andra värdehandlingar till huru högt belopp som helst.

I fråga om assurerade försändelser äger emellertid det förhållande rum, att åtskilliga länder, hvaribland Amerikas förenta stater och Canada, icke deltaga i den internationella utväxlingen af dylika försändelser. Genom postverken kan följaktligen assurans icke erhållas å försändelser till eller från dessa länder. Andra länder åter, såsom Frankrike, Storbritannien, Italien, Belgien, Nederländerna m. fl., hafva begränsat assuransbeloppet till ett visst maximum, oftast 10,000 francs för hvarje försändelse.

Då sålunda i den internationella utväxlingen postverken icke äro i tillfälle att till hvilket land som helst och till obegränsadt belopp lämna assurans å försändelser, är det helt naturligt, att allmänheten sökt på annan väg vinna täckning för de risker, som postverken icke kunnat åtaga sig, och i sådant syfte hänvänt sig till de enskilda bolag, som meddela försäkring af postförsändelser. Och då, såsom nyss är nämnt, de allmänt internationella bestämmelserna icke innehålla förbud mot angifvande å assurerad försändelse af lägre värde än det verkliga eller mot inneslutande i rekommenderadt bref af värdehandlingar m. m. till högre värde än det belopp, hvarmed ett förkommet rekommenderadt bref ersättes af postverken, torde det näppeligen kunna sägas, att de enskilda bolagens försäkringsverksamhet i vårt land, i den mån densamma afsett postförsändelser till utlandet, inneburi ett obehörigt intrång på postverkets område; i hvarje fall har denna verksamhet, sålunda begränsad, icke stått i strid med gällande postförfattningar.

Annorlunda ställer sig däremot förhållandet beträffande försäkring af inrikes försändelser. Å dylika försändelser medgifver svenska postverket assurans till obegränsadt belopp icke blott när försändelserna utväxlas mellan postkontor utan äfven i vissa andra fall. Såsom förut är nämnt, är det i postförfattningarna förbjudet att å inrikes försändelser angifva lägre värdebelopp än det verkliga samt att i inrikes rekommenderadt bref innesluta högre värdebelopp än 500 kronor. I den mån de enskilda bolagens postvärdeförsäkring afser inrikes försändelser, lærer

således — förutom möjligen i fråga om försäkring af rekommenderadt bref till belopp af högst 500 kronor — bolagens verksamhet förutsätta ett öfverträdande från vederbörande afsändares sida af något utaf ifrågavarande förbud.

Rörande omfattningen af de enskilda bolagens postvärdeförsäkring kunna vissa uppgifter erhållas ur försäkringsinspektionens underdåniga berättelser beträffande försäkringsväsendet i riket. Såvidt af dessa berättelser framgår, är det för närvarande ett svenskt och tre utländska bolag, som här i landet idka dylik försäkringsrörelse. I medeltal för de tre senaste år, för hvilka uppgifter föreligga, synes sammanlagda beloppet af dessa bolags »värdeförsäkringar» hafva uppgått till omkring 150,000,000 kronor och sammanlagda premiebeloppet till omkring 30,000 kronor. Af den försäkringssumma, som uppgifvits för det svenska bolaget, har den öfvervägande delen reassurerats i utlandet. Ifrågavarande s. k. värdeförsäkring torde för öfrigt omfatta assurans å ej blott inrikes postförsändelser utan äfven postförsändelser till utlandet äfvensom, till någon del, värden af annat slag. Men äfven om det nyss angifna, totala assuransbeloppet skulle afse endast inrikes postförsändelser, är dock denna enskilda försäkringsverksamhet att anse såsom tämligen obetydlig i förhållande till postverkets egen assuransrörelse, som för närvarande, hvad angår inrikes portopliktiga försändelser, har att uppvisa ett årligt assuransbelopp af mellan 1,100 och 1,200 miljoner kronor. Den ringa utveckling af postverkets assuransrörelse, som under den senare tiden ovedersägligen konstaterats, torde i första rummet bero på andra omständigheter, särskildt de enklare former för penningeförsändning, genom postanvisning, check, postremissväxel m. m., som numera i allt större utsträckning anlitas af allmänheten.

Generalpoststyrelsen tillåter sig i detta sammanhang erinra, huru som det spörsmål, hvarom nu är fråga, äfven tillföre varit föremål för Riksdagens behandling. I en inom Andra kammaren år 1904 väckt motion hade nämligen föreslagits, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om upphäfvande af det i ofvanberörda nådiga kungörelse den 26 maj 1882 meddelade förbud mot postbefordran af försändelser, för hvilka värdet blifvit angifvet lägre än det verkliga värdet. Det tillfälliga utskott, till hvilket motionen hänvisats, hemställde om aflåtande af en skrifvelse i motionens syfte, men vid ärendets behandling i Andra kammaren afslog kammaren såväl utskottets hemställan som motionen, hvilken sålunda ej föranledde någon Riksdagens åtgärd.

För sin del anser generalpoststyrelsen det ur flera synpunkter önskvärdt, att värdeförsändelser, som af postverket befordras, hos postverket assureras för innehållets fulla värde. Hvad angår försändelser till utlandet, är emellertid svenska postverket, såsom af det förut anförda framgår, bundet af de allmänt internationella bestämmelserna — hvilka icke lägga något hinder i vägen för att å assurerade försändelser angifves lägre värde än det verkliga eller att värdehandlingar m. m. till hvilket belopp som helst inneslutas i rekommenderade försändelser — och någon ändring i dessa bestämmelser torde för närvarande icke kunna genomdrivas. Beträffande åter inrikes försändelser skulle det gifvetvis äfven vara önskvärdt, att de i nyssberörda hänseenden gällande förbudsbestämmelser kunde göras fullt effektiva. Generalpoststyrelsen har också i cirkulär till samtliga postförvaltare erinrat om dessa förbudsbestämmelser och anmodat postförvaltare att på lämpligt sätt fästa korrespondenters, särskildt bankinstituts, synnerliga uppmärksamhet å nämnda bestämmelser och å den risk, som vederbörande löper genom att icke behörigen iakttaga ifrågavarande förbud. Gifvet är emellertid, att det i den praktiska posttjänsten skall möta stora svårigheter att kontrollera förbudets efterlefnad. Vid de postanstalter, där någon mera betydande utväxling af värdeförsändelser förekommer, inträffar det ofta nog, att de värdeförsändelser, som äro afsedda att vinna befordran med viss lägenhet, aflämnas till postanstalten i sista stund, då personalens arbetskraft fullt tages i anspråk för de löpande expeditionsgöromålen. Under sådana förhållanden torde någon kontroll i det hänseende, hvarom nu är fråga, öfver hufvud icke kunna utöfvas, med mindre än att en del värdeförsändelser försenas i sin befordran. Men äfven i andra fall läser kontrollen vara svår eller omöjlig att utöfva. Ty visserligen är, jämlikt § 70 mom. 5 och 6 af allmänna poststadgan, posttjänsteman berättigad att, för utrönande af innehållet i inlämnad värdeförsändelse, yrka försändelsens öppnande, men detta gäller endast sådana fall, då *anledning förefinnes att misstänka*, att öfverträdelse af ifrågavarande förbud är för handen. Skulle en dylik rätt medgifvas, äfven där någon särskild anledning till misstanke icke föreligger, eller gällande kontrollföreskrifter eljest på ett eller annat sätt skärpas, komme detta utan tvifvel att leda därhän, att allmänheten i många fall skulle, med större eller mindre rätt, betrakta postverkets kontrollåtgärder såsom innebärande trakasseri eller ett kränkande af brefhemligheten.

Såsom en utväg att öka förbudets effektivitet har ifrågasatts, bland annat, att förbudets öfverträdande borde beläggas med straff. Oafsedt, emellertid, att dylika straffbestämmelser säkerligen skulle möta starkt

motstånd från allmänhetens sida, lärer det, på grund af svårigheterna vid kontrollens utöfvande, knappast vara att förvänta, att en sådan lagstiftning skulle leda till önskad påföljd.

Af Riksdagens revisorer har anmärkts, att de tariffer, som bolagen erbjuda vid den försäkring, hvarom nu är fråga, så godt som undantagslöst äro lägre än de för postverkets assurancesrörelse fastställda. Det ligger då nära till hands att tillse, huruvida tilläfventyrs en nedsättning bör ske i postverkets assurancesafgifter. I sådant afseende tillåter sig generalpoststyrelsen erinra, hurusom, enligt ofvanberörda nådiga kungörelse den 26 maj 1882, assurancesafgiften för inrikes försändelser utgår efter en starkt fallande skala, i det att afgiften utgör för belopp om högst 500 kronor: 30 öre; för belopp öfver 500 kronor till och med 1,000 kronor: 50 öre; för belopp öfver 1,000 till och med 5,000 kronor: 50 öre för 1,000 kronor med tillägg af 2 öre för hvarje öfverskjutande belopp af 100 kronor eller del däraf; för belopp öfver 5,000 till och med 50,000 kronor: 1 krona och 30 öre för 5,000 kronor med tillägg af 15 öre för hvarje öfverskjutande belopp af 1,000 kronor eller del däraf; för belopp öfver 50,000 till och med 100,000 kronor: 8 kronor 5 öre för 50,000 kronor med tillägg af 10 öre för hvarje öfverskjutande belopp af 1,000 kronor eller del däraf; samt för belopp öfver 100,000 kronor: 13 kronor 5 öre för 100,000 kronor med tillägg af 5 öre för hvarje öfverskjutande belopp af 1,000 kronor eller del däraf. I olikhet härmed äro i våra grannländer Danmark, Norge och Tyskland för den inrikes assurancen fastställda afgifter, hvilka i stort sedt stiga tämligen proportionellt i förhållande till assurancesbeloppen. Till jämförelse torde här nedan få meddelas en sammanställning rörande dels de inrikes assurancesafgifter, som enligt nu gällande tariffer upptagas i Sverige, Danmark och Norge för vissa såsom exempel anförda assurancesbelopp, dels ock de assurancesafgifter, som för samma assurancesbelopp skulle utgå enligt den tyska inrikes tariffen, tillämpad på det skandinaviska myntsystemet.

Assuransbelopp.	Assuransafgift för inrikes försändelse.							
	I Sverige.		I Danmark.		I Norge.		Enligt tysk tariff, tillämpad på det skandinaviska myntsystemet.*	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
500 kronor	—	30	—	15	—	35	—	10
1,000 „	—	50	—	15	—	52	—	20
2,000 „	—	70	—	20	—	64	—	35
3,000 „	—	90	—	25	—	1	16	50
4,000 „	1	10	—	30	1	48	—	70
5,000 „	1	30	—	35	1	80	—	85
10,000 „	2	05	—	60	3	40	1	70
20,000 „	3	55	1	10	6	60	3	35
30,000 „	5	05	1	60	9	80	5	—
50,000 „	8	05	2	60	16	20	8	35
100,000 „	13	05	5	10	32	20	16	70
150,000 „	15	55	7	60	48	20	25	—
200,000 „	18	05	10	10	64	20	33	35
250,000 „	20	55	12	60	80	20	41	70
1,000,000 „	58	05	50	10	320	20	166	70

*) Befordringsafgiften för inrikes assureradt bref utgår i Tyskland efter en något högre tariff än befordringsafgiften för öfriga inrikes bref.

En jämförelse mellan dessa tariffier lämnar, enligt generalpoststyrelsens mening, icke stöd för ett yrkande om nedsättning af de inrikes svenska assuransafgifterna, i hvarje fall icke hvad de högre assuransbeloppen angår, och det torde i främsta rummet vara försändelser med relativt högt värde, som försäkras hos de enskilda bolagen. Men äfven om en reduktion skulle ske i postverkets afgifter för högre assuransbelopp, skulle det näppeligen leda därtill, att försäkringsbolagen komme att upphöra med sin ifrågavarande rörelse, enär dessa bolag, hvilka icke hafva att bära ens någon del af de omkostnader, som måste nedläggas för tryggande af de försäkrade försändelsernas postbefordran, alltid torde kunna åtnöjas med lägre assuransafgifter än postverket. En nedsättning af postverkets inrikes assuransafgifter skulle således, enligt generalpoststyrelsens mening, endast medföra minskning i postverkets inkomster, men det afsedda syftet, den enskilda försäkringsrörelsens upphörande, skulle därigenom icke vinnas.

Det synes generalpoststyrelsen, som om statsverkets intressen i förevarande hänseende knappast skulle kunna på ett effektivt sätt till-

varatagas annat än genom åtgärder, riktade direkt mot de enskilda försäkringsinrättningar, som meddela försäkring af ifrågavarande slag. I sådant afseende torde kunna ifrågasättas, huruvida icke dessa enskilda inrättningar — såväl svenska bolag som utländska, här verksamma försäkringsanstalter — kunde uttryckligen betagas rätten att meddela försäkring å postförsändelser i de fall och inom de gränser, där assurans kan erhållas hos postverket eller där den enskilda försäkringsverksamheten måste förutsätta ett öfverträdande af de i postförfattningarna meddelade förbudsbestämmelser. Detta skulle emellertid innebära att postverket komme att erhålla monopol på den försäkring, hvarom här är fråga. Visserligen torde det icke vara alldeles uteslutet, att, äfven efter införande af ett dylikt assuransmonopol för postverket, korrespondenter komme att direkt hos utländska försäkringsanstalter, utan förmedling af deras här i landet etablerade agenter, söka försäkring å postförsändelser, men detta skulle säkerligen förekomma endast i enstaka undantagsfall. Frågan om införande af ett sådant assuransmonopol, som ofvan är nämndt, torde i alla händelser kräfva en mera ingående utredning icke blott ur postal synpunkt utan äfven i åtskilliga andra hänseenden.»

Utskottet finner ifrågavarande angelägenhet till fullo värd den uppmärksamhet, som af revisorerna ägnats densamma, och utskottet delar revisorernas mening om att åtgärder böra vidtagas för tillvaratagande på ett effektivt sätt af statsverkets intresse i föreliggande försäkringsfråga. Emellertid synes af den i ärendet förebragta utredningen och hvad utskottet i öfrigt har sig bekant, framgå, att den hufvudsakliga grunden till att ifrågavarande försäkringsverksamhet uppstått eller åtminstone tagit den omfattning som skett, ligger i det i poststadgan gifna förbudet att å inrikes assurerad försändelse angifva lägre värdebelp om det i försändelsen inneslutna, jämfördt med samma stadgas bestämmelser om begränsning till ett visst maximum i ett flertal fall af det belopp, hvarå postverket meddelar assurans. Uppenbart är att dessa båda slag af bestämmelser skola vid åtskilliga tillfällen visa sig omöjliga att samtidigt efterleva och då hvarje lag, som icke kan lyd, bör ändras eller upphävas, ligger redan häruti en anledning att i första hand och innan något beslut fattas angående den af enskilda bedrifna försäkringsverksamheten, verkställa en revision af poststadgan i nu förevarande hänseende. Ytterligare skäl för en sådan revision finner utskottet därutinnan, att dels ofvanberörda förbud mot för låg assurans måste betraktas såsom en märklig och obehörig inskränkning i den enskildes rätt att själf bestämma angående de ekonomiska risker han anser sig

*Utskottets
yttrande.*

böra löpa, dels ock utgör en, såvidt utskottet har sig bekant, enastående afvikelse från hvad i sådant afseende inom andra områden af försäkringsväsendet är tillåtet. Då härtill kommer att förbudets efterlefnad är svår eller omöjlig att kontrollera utan åtgärder, som af allmänheten i de flesta fall torde betraktas såsom obehörigt trakasseri, anser utskottet, att synnerligen goda skäl föreligga för en omarbetning, särskildt i de större affärsmännens och bankernas intresse, af ifrågavarande bestämmelser. Då emellertid utskottet, såsom ofvan antydts, anser, att statsverkets intresse i förevarande försäkringsfråga bör på det noggrannaste sätt tillvaratagas, vill utskottet framhålla, att utskottet med den föreslagna revisionen af poststadgan ingalunda afsett att undanskjuta frågan om behörigheten af de enskilda försäkringsbolagens ifrågavarande verksamhet, utan att utskottet endast velat uttala, att granskningen af poststadgan bör vara den föregående åtgärden och att på dess resultat bör bero frågan, huruvida berörda enskilda inrättningar böra betagas rätten till den omhandlade försäkringsverksamheten och postverket således, såsom af generalpoststyrelsen ifrågasatts, erhålla monopol å densamma. På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning *dels* i hvad mån de i poststadgan förekommande bestämmelserna angående försäkring af värdeförsändelser må böra omarbetas i syfte att för allmänheten bereda större frihet vid och ökad möjlighet till sådan försäkring, *dels ock* huruvida eller i hvilken mån inom landet verksamma enskilda försäkringsinrättningar må böra betagas rätten att meddela försäkring å postförsändelser.

Telegrafstyrelsen.

§ 8.

(Rev. ber. pag. 189; utl. pag. 747—749).

*Ang. badrum
i telegrafver-
kets tjänste-
lokaler.*

Revisorerna hafva vid besök i Karlstad funnit, att i telegrafhuset därstädes anordnats badrum för personalen, samt af ritningarna till det nya telegrafhuset i Norrköping inhämtat att äfven dessa upptaga ett dylikt rum. Att anordningar af detta slag kunde bidraga till tjänste-

personalens trefnad, ansågo revisorerna visserligen ej kunna bestridas, men lämpligheten af desamma, helst på platser, där på kommunernas eller enskildes initiativ allmänna badinrättningar kommit till stånd, kunde dock med fog ifrågasättas. I vår tid, då anspråken på bekvämlighet hade sådan benägenhet att växa och statens tillgångar vore hårdt anlitade, finge man söka att på olika områden begränsa utgifterna. Kostnaden för ofvanberörda två badrum torde väl i och för sig ej vara så synnerligt hög, men skulle badrum mera allmänt inredas uti telegrafhus och måhända äfven i posthus, större järnvägsstationer och ämbetsverk, kunde kostnaderna därför blifva betydliga. Med föranledande häraf hade revisorerna velat fästa vederbörandes uppmärksamhet på frågan, på det att man ej måtte ytterligare fortgå på den nu inslagna vägen.

I häröfver den 23 december 1910 afgifvet utlåtande har telegrafstyrelsen anfört följande:

»Telegrafstyrelsen får till en början meddela, att telegrafstyrelsen låter inreda bad- eller duschrumbad, förutom i Karlstad och Norrköping, äfven i Hälsingborg, Härnösand, Stockholm, Göteborg, Malmö, Sundsvall, Östersund, Gäfle, Västerås och Kristianstad. Telegrafstyrelsen har nämligen låtit sig angeläget vara att vid om- eller nybyggnader, där utrymme kunnat beredas och kostnaderna ej verkat afskräckande, anordna en dylik afdelning för telefonisternas behof och å några af de uppräknade platserna äfven för reparatörerna och arbetarna.

Denna anordning har, hvad telefonisterna beträffar, införts af hänsyn till nödvändigheten att luften i telefonsalarna hålles så ren som möjligt. Då af växelbordsraden en längd af endast 600 mm. kan beredas hvarje telefonist, måste således dessa unga kvinnor förrätta ett ganska afsevärdt kroppsarbete, sittande tätt intill hvarandra. För ett samfällt arbete af detta slag är det därför af största vikt, att en hvar iakttagar de nödvändigaste fordringarna i allmänt hygieniskt afseende, till hvilka i första rummet hör regelbundet ofta återkommande bad. Visserligen är det sant, att för detta ändamål kan anlitas allmänna badinrättningar, men telegrafstyrelsen har ej ansett sig kunna pålägga telefonisterna den icke obetydliga utgift, som detta skulle medföra. Den enda utvägen för att vinna målet har därför varit att, i likhet med hvad man redan lång tid tillbaka i utlandet funnit vara nödvändigt, bereda telefonisterna vid de större stationerna tillfälle till afgiftsfria bad. På de stationer, där badrummen tagits i bruk har det äfven visat sig att de flitigt användts och detta till så stora fördelar för arbetsförhållandenas hygien, att de väl uppväga de med anordningen förenade kostnaderna.

Hvad beträffar reparatörerna och arbetarna, har telegrafstyrelsen ansett det vara dess plikt att, där så lämpligen kunnat ske, bereda dem möjlighet att efter ett ansträngande, smutsigt och svettdrivande arbete, som ofta nog åligger dem att utföra, befria sig från orenlighet och erhålla en välbehöflig vederkvickelse, hvilket de eljes af ekonomiska skäl icke skulle kunna förskaffa sig. Äfven här anser telegrafstyrelsen hänsynen till de relativt obetydliga kostnaderna för anordningen icke böra förhindra det behjärtansvärda ändamålet.»

*Utskottets
yttrande.*

Hvad revisorerna i förevarande ämne anfört finner utskottet beaktansvärdt, såsom innebärande ett försök till begränsning af kostnaderna vid statens byggnadsföretag, hvilka kostnader på grund af bland annat de alltjämt stegrade anspråken på utrymme och bekvämlighet visa en oroväckande benägenhet att för hvarje år som går oafbrutet ökas. Om än utskottet sålunda anser, att man så mycket som möjligt bör hafva sin uppmärksamhet riktad på nedbringandet af dessa kostnader, så lærer det emellertid hvad särskildt det nu föreliggande fallet angår, icke låta sig förneka, att hvad telegrafstyrelsen i ärendet anfört är af beskaffenhet att ådågalägga behovet eller lämpligheten af de påtalade badanordningarne, åtminstone å vissa större platser och för vissa slag af befattningshafvare; och ehuruval de kostnadsfria baden måste anses såsom en förmån, som å de platser, där ifrågavarande anordningar äro vidtagna, tillkommer vederbörande tjänstemän utöfver dem i stat tillförsäkrade löneförmåner, så anser sig likväl utskottet icke, hur angeläget ett nedbringande af statens byggnadskostnader än må vara, kunna tillstyrka Riksdagen att i ärendet vidtaga sådan åtgärd, att, på sätt revisorerna ifrågasatt, hvarje ytterligare anordning af ifrågavarande slag förhindras. En annan sak är naturligtvis att man, enligt utskottets förmenande, endast med den största försiktighet och efter noggrann pröfning i hvarje fall bör fortgå på den inslagna vägen. Särskildt lærer böra tagas under öfvervägande, huruvida icke på platsen ifråga bad på statsverkets bekostnad kan beredas personalen med mindre kostnad än genom inredande af badrum i tjänstelokalen. Under uttalande häraf har utskottet velat hvad sålunda i ärendet förekommit får Riksdagen

omförmåla.

Järnvägsstyrelsen.

§ 9.

(Rev. ber. pag. 198 och 199; utl. pag. 750—765).

I revisionsberättelsen meddelas vidare att revisorerna tagit del af den berättelse rörande granskning af statens järnvägars räkenskaper och förvaltning under år 1909, som den 30 september 1910 afgifvits af de utaf Kungl. Maj:t därtill förordnade öfverrevisorer. Innehållet i sagda berättelse hade revisorerna funnit synnerligen beaktansvärdt. Särskildt hade revisorerna velat uttala sin anslutning till öfverrevisorernas önskemål angående:

Ang. vissa i den af statens järnvägars öfverrevisorer afgifna berättelse uttalade önskemål.

utfärdande af närmare bestämmelser till förekommande af att olika bestraffningar ådömas personalen för enahanda förseelser inom olika distrikt;

förande efter enhetliga grunder af fullständiga räkenskaper för en hvar af järnvägens verkstäder;

meddelande af uppdrag åt järnvägsstyrelsen att verkställa utredning i hvilken utsträckning öfverkvalificerad arbetskraft användes och på hvad sätt detta missförhållande bör afhjälpas;

underlättande af öfvergången från lägre till högre tjänstegrad; angående indragning af vissa byråer inom järnvägsstyrelsen.

I sammanhang härmed hade revisorerna velat uttala, att den utredning, som torde komma att föranstaltas med anledning af öfverrevisorernas förenämnda framställningar beträffande öfverkvalificerad arbetskraft och indragning af vissa byråer inom järnvägsstyrelsen, syntes böra omfatta jämväl frågan huruvida icke äfven andra tjänsteindragningar skulle, utan men för järnvägsdriften, kunna äga rum.

I häröfver den 19 januari 1911 afgifvet utlåtande har järnvägsstyrelsen, beträffande öfverrevisorernas framställningar, hänvisat till sitt i anledning häraf samma dag afgifna yttrande, hvilket i de delar, som behandla dem af öfverrevisorernas önskemål, hvilka utskottet funnit särskildt beaktansvärda, eller frågorna om användande af öfverkvalificerad arbetskraft, öfvergång från lägre till högre tjänstegrad och indragning af vissa byråer, är af följande lydelse:

»Öfverrevisorerna hafva till öfvervägande förehaft frågan huruvida

och i hvad mån *öfverkvalificerad arbetskraft* kommit till användning inom järnvägsstyrelsen, och hafva öfverrevisorerna härvid i första hand riktat sin uppmärksamhet på kontoren inom styrelsen. Att användning af öfverkvalificerad arbetskraft förekommer vid statens järnvägar ansåge öfverrevisorerna ostridigt. I hvilken utsträckning öfverkvalificerad arbetskraft användes och på hvad sätt detta missförhållande borde afhjälpas — genom utbyte af manlig arbetskraft mot kvinnlig eller genom utbyte af tjänstemän (manliga och kvinnliga) af högre grad mot tjänstemän af lägre grad — kunde endast genom en ingående utredning utrönas. Öfverrevisorerna ansåge därför, att åt järnvägsstyrelsen borde uppdragas att verkställa en sådan utredning samt att vidtaga de åtgärder, som kunde finnas vara erforderliga för att snarast möjligt vinna rättelse i nu ifrågakommande förhållanden.

I sammanhang härmed hafva öfverrevisorerna uttalat den åsikt, att det för bibehållande af en lojal och målmedveten personal vore önskvärdt, att öfvergången från lägre till högre tjänstegrad underlättades. Den ökade möjligheten till befordran skulle utan tvifvel sporra mången tjänstemans energi och den sociala klyftan mellan tjänstemannagrupperna skulle minskas.

Beträffande de af öfverrevisorerna uppställda spörsmål rörande användning af öfverkvalificerad arbetskraft och om ökad möjlighet till befordran för tjänstemän vid statens järnvägar har styrelsen ansett lämpligt verkställa en utredning, huru inom de tre stora afdelningarne vid verket, nämligen distriktens ban-, maskin- och trafikafdelningar, befordringsmöjligheterna för närvarande ställa sig för personalen. Härvid har i nedan intagna tabell inom hvarje afdelning för dels sådana tjänstemän af högre grad, som skola hafva aflagt realskolexamen och dels tjänstemän af lägre grad med allenast folkskolebildning upptagits antalet personal och aflöningsförmånerna inom hvarje grupp. Beträffande aflöningsförmånerna har ersättningen för bostad och bränsle angifvits efter den *lägsta* procent, som för närvarande kan ifrågakomma och beklädnadsersättning, men ej ortstillägg, medräknats.

Tabell, angifvande antalet befattningar och aflöningsförmåner inom olika grupper.

I. Tjänstemän af högre grad, som skola hafva aflagt realskolexamen.

Afdelning.	Grupp.	Befattning.	Antal.	Summa.	Aflöningsförmåner	
					lägst kr.	högst kr.
<i>Banafdelningen.</i>	1	bokhållare	5	11	2,625	4,125
	2	kontorsskrifvare	6		1,875	3,375
<i>Maskinafdelningen.</i>	1	distriktskamrerare	5	113	5,100	6,000
	2	förrådsförvaltare	5			
	3	förste bokhållare	11		3,240	4,500
	4	bokhållare	21		2,625	4,125
	5	manl. kontorsskrifvare	70		1,875	3,375
	6	kvinnl. „	1		1,430	2,150
<i>Trafikafdelningen.</i>	1	trafikdirektör	5	109	7,500	8,700
	2	trafikinspektörer och öfverinspektorer	18		5,150	7,500
	3	stationsinspektorer å 1—3 kl. stationer, byråassistenter, underinspektorer, expeditjonsföreståndare ...	109		3,600	7,500
	4	stationsinspektorer å 4 kl. stationer, förste stationsskrifvare, bokhållare, förste telegrafister, telegrafister	264		2,160	4,860
	5	stationsskrifvare, kontorsskrifvare	373		1,800	3,240

¹⁾ Härtill komma 13 kvinnliga tjänstehafvare.

II. Tjänstemän af lägre grad med folkskolebildning.

Afdelning.	Grupp.	Befattning.	Antal.	Summa.	Aflönings- förmåner	
					lägst kr.	högst kr.
<i>Bånaafdelningen.</i>	1	öfverbannmästare	27		1,560	2,640
	2	banmästare af I kl.	26		1,560	2,280
	3	trädgårdsmästare	5		1,560	2,280
	4	banmästare af II kl. ...	170		1,344	1,920
	5	kontorsbiträden	2		1,200	1,920
	6	maskin- och pannskötare ..	3		1,200	1,776
	7	banvakter	1,956	2,189	1,098	1,458
<i>Maskinafdelningen</i> — utom ångfär- jorna — och cen- tralverkstaden.	1	lokomotivmästare	27		2,280	3,720
	2	lokomotivförare	1,051		1,560	2,640
	3	lokomotiveldare	1,008		1,200	1,776
	4	vagnmästare	16		1,920	3,360
	5	vagnförmän	55		1,544	1,920
	6	stallförmän	28			
	7	vagnskötare	42		1,200	1,776
	8	vagn- och stallkarlar ..	1,204		1,128	1,488
	9	förrådsmästare	6		1,560	2,280
	10	förrådsförmän	34		1,200	1,776
	11	förrådsvakter	30		1,128	1,488
	12	kontorsbiträden	33	3,534 ¹⁾	1,200	1,920
<i>Trafikaafdelningen.</i>	1	stationsmästare, tåg- mästare, bangårds- mästare	583		1,200	2,280
	2	kontorsbiträden, kon- duktörer, stationsför- män, portvakter	1,752		1,200	1,920
	3	stationskarlar	3,738	6,073 ²⁾	1,128	1,488

¹⁾ Härtill komma 35 personer inom 5 mindre grupper, hvilka här ej ansetts böra specificeras.

²⁾ Härtill komma 23 kvinnliga tjänstehafvare.

Vid en granskning af förestående tabell finner man beträffande *banafdelningen*

att kontorsskrifvare, af hvilka det finnes 6, hafva möjlighet till befordran till 5 bokhållarebefattningar;

att vid distriktens banafdelning finnas 2,189 befattningar af lägre grad, som tillsättas med personer med endast folkskolebildning (med undantag för 5 trädgårdsmästare, för hvilka dessutom fordras särskild fackutbildning);

att aflöningsförmånerna i högsta lönegraden för tjänstemän af lägre grad växla mellan 1,458 och 2,640 kronor;

samt att hvar 10:de banvakt har utsikt att vinna befordran till banmästare och hvar 7:de banmästare till öfverbanmästare;

beträffande *maskinafdelningen*

att ungefär hvarannan kontorsskrifvare äger möjlighet att nå öfver kontorsskrifvaregraden och af dessa befordrade kunna ungefär hälften vinna ytterligare befordran till distriktskamrerare- eller förrådsförvaltarebefattningen, hvilka befattningar kunna nås af hvar 7:de kontorsskrifvare;

att vid distriktets maskinafdelning — utom ångfärjorna — och centralverkstaden finnas 3,569 befattningar af lägre grad, som tillsättas med personer med allenast folkskolebildning;

att aflöningsförmånerna i hösta lönegraden för dessa växlar mellan 1,488 och 3,720 kronor;

samt att hvarje lokomotiveldare har utsikt att blifva lokomotivförare, hvarje förrådsvakt åtminstone förrådsförman samt ungefär hvar 6:te förrådsvakt förrådsmästare, och att hvar 10:de vagn- eller stallkarl kan vinna befordran. (För kontorsbiträdesgruppen kan i särskilda fall befordran ske till mästaregraden);

beträffande *trafikafdelningen*

att befordringsmöjligheterna från en lägre till en högre grupp af tjänstemän af högre grad uttryckta i procent äro: från grupp 5 till grupp 4 omkring 71 procent, från grupp 4 till grupp 3 omkring 41 procent, från grupp 3 till grupp 2 omkring 16 procent och från grupp 2 till grupp 1 omkring 28 procent;

att vid distriktens trafikafdelning finnas 6,096 befattningar af lägre grad, som tillsättas med personer med endast folkskolebildning;

att aflöningsförmånerna i högsta lönegraden för dessa växla mellan 1,488 och 2,280 kronor;

samt att möjlighet finnes för 47 procent af samtliga tjänstemän inom stationskarlsgruppen att blifva befordrade och för 33 procent af

samtliga tjänstemän i kontorsbiträdes-, konduktörs-, stationsförmans- och portvaktsgruppen att blifva befordrade till högre befattning.

Härutöver må tilläggas, att en utredning, som verkstälts för erhållande af jämförelse mellan å ena sidan det antal befattningar, som tillsätts med personer med endast folkskolebildning, hvilka personer sålunda ej haft särskilda utgifter för allmänbildning, och å andra sidan det antal befattningar, hvarför fordras realskolexamen, teknisk examen eller annan högre allmänbildning, gifvit såsom resultat,

att å distriktens *banafdelning* för närvarande finnas 2,262 befattningar, hvaraf 2,194 — det i tabellen angifna antal 2,189 jämte 5 ritare — eller 97 procent tillsätts med personer, som före inträdet vid statens järnvägar ej behöfva annan än folkskolebildning (med undantag af 5 trädgårdsmästare), 11 eller 0,5 procent med personer, som aflagt realskolexamen, 15 eller 0,7 procent med personer, som aflagt lägre teknisk examen, och 42 eller 1,8 procent med personer, för hvilka högre teknisk examen är nödvändig,

att å distriktens *maskinafdelnig* — utom ångfärjorna — och centralverkstaden finnas 3,763 befattningar, af hvilka 3,569 eller 94,8 procent tillsätts med personer, som ej behöfva annan utbildning än folkskolebildning, och 113 eller 3 procent med personer, som aflagt realskolexamen, 56 eller 1,5 procent med personer, som aflagt lägre teknisk examen, och 25 eller 0,7 procent, för hvilka högre teknisk examen är föreskrifven;

och att å distriktens *trafikafdelning* antalet befattningar utgör 6,878, af hvilka 6,096 eller 88,6 procent behöfva hafva endast folkskolebildning samt 782 eller 11,4 procent endast realskolexamen.

Hvad i förestående utredningar nämnts har afsett allenast ordinarie personal. Den extra ordinarie personalen och — utom banarbetarna — den extra personalen vid statens järnvägar uppgår enligt senast tillgängliga uppgifter den förra gruppen till ett antal af 5,115 och den senare till ett antal af 4,454, däraf 2,845 äro verkstads- och förrådsarbetare. Med frånräknande af verkstads- och förrådsarbetarna är i regel afsedt, att de extra ordinarie och extra tjänstemännen i verket, hvilkas numerär nu angifvits, skola vinna befordran till ordinarie befattningar, däraf nu finnas i staten uppförda omkring 13,000.

De verkställda utredningarna torde gifva vid handen, att befordringsmöjligheterna för såväl tjänstemän af högre grad som tjänstemän af lägre grad äro ganska afsevärda. Beträffande särskild tjänsteman af lägre grad kan denne, af hvilken endast fordras folkskolebildning, således utan vidare utgifter för allmänbildning blifva antagen i statens

järnvägars tjänst, därefter vinna utbildning inom verket, i flera fall genom kurser, anordnade af järnvägsförvaltningen, samt äga möjlighet nå befattningar med ganska höga aflöningsvillkor. Ser man på de siffertal, som inom ban-, maskin- och trafikafdelningarna bestämma gränsen mellan folkskolebildade och dem, som aflagt realskolexamen, lägre teknisk examen eller än högre examen, visa dessa tal — för den förra gruppen eller utom de tre nämnda afdelningarna resp. 97, 94,8 och 88,6 procent och således för den senare gruppen resp. 3, 5,2 och 11,4 procent — att i stort sedt icke vid statens järnvägar förekommer användning af öfverqualificerad arbetskraft. För trafikafdelningen är det angifna procentantalet för den senare gruppen högre än å de två andra afdelningarna; och torde ock det uppställda spörsmålet hufvudsakligen hafva afsedt trafikafdelningen, i det man nog förmeadt, att stationsskrifvarna vid denna afdelning skulle vid uppkommande vakanser ersättas af kontorsbiträden. Ett dylikt utbyte af högre kvalificerad arbetskraft mot lägre kvalificerad dylik har ock styrelsen under årens lopp alltmer genomfört.

Här må ock erinras om att styrelsen under en följd af år besatt föreståndarbefattningar för stationer, som tillförne föreståtts af stationsinspektorer, med stationsmästare, till hvilka befattningar befordras personer ur befattningsgrupper, tillhörande nuvarande tjänstemän af lägre grad.

Emellertid måste det med den utveckling statens järnvägstrafik numera uppnått alltid vid trafikafdelningen anställas ett afsevärdt antal stationsskrifvare. Dels medför person- och godssamfärdseln med utlandet allt större kraf på språkkunskaper hos personalen vid de större stationerna, dels — och framför allt — måste styrelsen se till att för de mera maktpåliggande tjänsteställningarne inom trafikafdelningen finnes att tillgå erforderligt antal personer med en humanistisk bildning, som åtminstone ej får understiga det mått af dylik, som aflagd realskol-examen angifver.

Att vid ett affärsföretag af sådan omfattning som statens järnvägar måste för verkets rationella skötsel finnas å de ledande posterna anställda tjänstemän med såväl högre allmänbildning som förvärfvad stor duglighet inom sitt fack torde ligga i öppen dag. Särskildt mot de synnerligt låga procenttalen för befattningshafvare, för hvilka högre teknisk examen är föreskrifven, torde icke med fog kunna framställas någon eriuran.

Styrelsen håller på grund af det anförda före, att i stort sedt under nuvarande förhållanden en väl afvägd proportion förefinnes emellan antalet af de båda tjänstemannagrupperna af högre och lägre grad och öfverhufvud taget äfven mellan antalet befälsposter af olika grader. Dock

skall gifvetvis styrelsen låta sig angeläget vara, att där i särskilda fall förhållandena påkalla, såsom öfverrevisorerna angifvit, utbyte af manlig arbetskraft mot kvinnlig eller utbyte af tjänsteman (manlig eller kvinnlig) af högre grad mot tjänsteman af lägre grad, verkställa sådant utbyte såväl beträffande linje- som styrelsepersonal, hvilken sistnämnda öfverrevisorerna i sitt uttalande i första hand omnämnt. För närvarande tjänstgöra inom styrelsen 469 ordinarie, 129 extra ordinarie och 74 extra tjänstemän, däraf af högre grad resp. 446, 77, 39 och af lägre grad resp. 23, 52 och 35. Af de af högre grad utgöres den manliga personalen af resp. 298, 29, 22 och den kvinnliga personalen af resp. 148, 48 och 17.

Som häraf framgår utgör den kvinnliga personalen af högre grad en afsevärd procent af hela antalet tjänstemän inom styrelsen; och har ock styrelsen under en följd af år särskildt å de stora kontoren, kontrollkontoret, statistiska och milkontoret, vid uppkommande vakans af tjänstemän af högre grad tillsatt de lediga befattningarna med kvinnliga tjänstemän. Styrelsen har alltså sedan länge beaktat den af öfverrevisorerna såsom lämplig befunna åtgärd att utbyta manlig arbetskraft mot kvinnlig; och ärnar allt framgent i den mån förhållandena medgifva fortgå på den inslagna vägen.

Att däremot i någon större utsträckning inom styrelsen utbyta tjänstemän af högre grad mot tjänstemän af lägre grad finner styrelsen icke rådligt. Samma skäl som ofvan anförts i fråga om bibehållande af visst antal stationsskrifvare å distrikten, tala nämligen för att såsom kontorsskrifvare vid styrelsen hafva anställda visst antal tjänstemän af högre grad.

Öfverrevisorerna uttala såsom ofvan nämnts den åsikten, att det för bibehållande af en lojal och målmedveten personal är önskvärdt, att öfvergången från lägre till högre tjänstegrad underlättades. Den ökade möjligheten till befordran skulle utan tvifvel sporra mången tjänstemans energi och den sociala klyftan mellan tjänstemannagrupperna skulle minska.

Ehuru det icke fullt tydligt framgår af öfverrevisorernas här citerade uttalande anser sig järnvägsstyrelsen dock kunna antaga att detta afser åstadkommande af ett nedsättande af kompetensfordringarna för befordran från tjänsteman af lägre grad till tjänsteman af högre grad. Tjänsteman af lägre grad, som äger i instruktionen föreskrifven kompetens för tjänstemannabefattning af högre grad — endast ett mindre antal sådana finnas för närvarande — kan befordras och befordras till befattning af sistnämnda art i den mån ledigheter yppa sig och han förvärfvat sig

erforderliga fackliga insikter och ådagalagt sin duglighet i öfrigt för den sökta tjänsten. Då personal af denna kategori sålunda äger möjlighet att vinna anställning som tjänsteman af högre grad, så torde icke några särskilda åtgärder till förbättrandet af befordringsmöjligheterna i detta fall kunna ifrågakomma.

Öfverrevisorernas uttalande torde sålunda såsom ofvan antagits afse, att den i instruktionen föreskrifna humanistiska utbildningen såsom villkor för vinnandet af anställning såsom tjänsteman af högre grad skulle bortfalla, men kan järnvägsstyrelsen icke ansluta sig till en sådan uppfattning. För de allra flesta tjänstemannabefattningar af högre grad stadgas för närvarande såsom lägsta kompetensvillkor aflagd realskol-examen. Skulle något eftergifvas på denna minimifordran, så vore det följdriktiga, att folkskolebildning vore den enda bokliga utbildning, som erfordrades för hvilken befattning som helst vid statens järnvägar undantagandes sådan, för hvilken särskild teknisk eller administrativ utbildning erfordrades. Ett dylikt system kan lämna utmärkta resultat, då det tillämpas vid ett enskildt företag med jämförelsevis begränsad omfattning. Ett dylikt företags chef och öfriga ledande personer behöfva vid befordringsfrågors behandling i regel icke taga hänsyn till annat än sin egen uppfattning om den för företaget lämpligaste åtgärden och kunna sålunda efter eget omdöme utvälja för viss befattning den person, som anses hafva ådagalagt största duglighet och lämplighet i öfrigt för densamma. Ett sådant förfaringssätt underlättas dessutom i allmänhet därigenom, att vid enskilda företag personalens numerär i allmänhet icke är större än att chefen kan skaffa sig ett personligt omdöme om de underlydandes kvalifikationer.

Annorlunda ställer sig saken vid en statsinstitution af så stor omfattning som statens järnvägar. Personalens talrikhet gör det omöjligt för de ledande tjänstemännen att förskaffa sig en i alla afseenden så noggrann personalkännedom, att befordringarna kunna företagas uteslutande med ledning af en sådan kännedom och med frånseende af tjänsteålder och formella tjänstemeriter. Vid en statsinstitution kommer alltid en stor betydelse att tillmätas tjänsteålder och s. k. pappersmeriter. Skulle öfverrevisorernas förslag afse borttagandet af till och med det lindriga kompetensvillkor, som realskol-examen utgör, skulle tjänsteåldern säkerligen så småningom komma att blifva den dominerande befordringsgrunden och gifva personal af lägre grad ett sådant företräde i fråga om besättande af tjänstemannabefattningar af högre grad, att dessa befattningar, som enligt nu verkställd utredning endast utgöra c:a 8 procent af hela personalnumerären af såväl ordinarie som icke-ordinarie

personal, fränsedt banarbetarne, till mycket stor del skulle blifva besatta med personal med endast folkskolebildning. Bildningsnivån skulle härigenom otvifvelaktigt komma att sänkas inom den ledande delen af tjänstemannakåren, under det att en höjning är nödvändig i följd af de större uppgifter, som utvecklingen allt mera ställer på järnvägsförvaltningen.

Öfverrevisorerna anse, att deras förslag skulle afse att minska den sociala klyfta, som enligt deras uppfattning skulle förefinnas mellan de olika tjänstemannagrupperna. Järnvägsstyrelsen anser, att här måste föreligga en missuppfattning. Inom statsbaneförvaltningen torde icke förefinnas större social åtskillnad mellan de olika tjänstemannagrupperna än som med nödvändighet betingas af olika tjänsteställning och olika bildningsgrad. Naturligt är att om den omfattande statsbaneförvaltningen skall på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden, det är ett oeftergiftigt villkor att en sträng disciplin upprätthålles och att därför inga rubbningar i förhållandet mellan öfver- och underordnade böra vidtagas, som skulle kunna inverka menligt härutinnan. Att den nödiga disciplinen kan till full omfattning upprätthållas, utan att det goda förhållandet inom och mellan de olika tjänstegrupperna behöfver störas, är ställt utom allt tvifvel. Skulle stundom något brista härutinnan, beror sådant i regel på rent personliga förhållanden och kan inom en stor tjänstemannakår ej helt och hållet undvikas. Dylika fall äro dock att betrakta såsom undantag, hvilka icke upphäfva utan snarare bekräfta regeln.

Slutligen hafva öfverrevisorerna vid öfvervägandet af frågan huru den nya *organisationsformen* fungerat, uttalat, att de icke kunnat undgå att finna, att arbetet på vissa byråer inom järnvägsstyrelsen vore af den begränsade omfattning, att dessa utan olägenhet borde kunna indragas samt göromålen öfverföras till andra byråer med närliggande verksamhetsområden. Öfverrevisorerna syftade härvid närmast på telegrafbyrån och maskininspektionsbyrån, hvilka under år 1909 hade att handlägga den förra 135 och den senare 658 ärenden. Visserligen kunde man icke endast på grund af ärendenas antal draga några slutsatser angående arbetets omfattning på en viss byrå, enär ärendenas beskaffenhet med hänsyn till det med handläggningen förknippade arbetet kunde vara så olika, att ett enda ärende af större omfattning kunde mer än uppväga ett stort antal mindre besvärliga ärenden. Men de på såväl telegrafbyrån som maskininspektionsbyrån förekommande ärendena hade till största delen synts öfverrevisorerna vara af den enkla beskaffenhet, att för deras handläggning med, förutom byrådirektör, på telegrafbyrån en

byråingenjör af 1:sta klass och en underingenjör samt på maskininspektionsbyrån en byråingenjör af 2:dra klass och två underingenjörer icke borde vara af behofvet påkallade.

Vidare hade öfverrevisorerna trott sig finna, att afsevärda fördelar skulle kunna vinnas, om de 16 byråerna sammanfördes i grupper, omfattande i afseende å göromålets natur hvarandra närmast liggande byråer. Om därtill till afdelningschef för hvarje grupp förordnades den för sådant uppdrag lämpligaste byrådirektören, skulle samarbetet såväl mellan till samma grupp hörande byråer som mellan järnvägsstyrelsen och distriktsförvaltningarna utan tvifvel underlättas. En naturlig följd af en dylik anordning torde blifva, att afdelningscheferna bekläddes med själfständig inspektionsmyndighet samt ökad rätt att afgöra frågor af mindre betydelse, hvarigenom arbetsbördan skulle lättas för generaldirektören och öfverdirektören, hvilka mera ostörda kunde ägna tid och krafter åt den allmänna ledningen af statens järnvägar. Genom indragning af telegraf- och maskininspektionsbyråerna skulle, äfven om någon ökning af personalen å de byråer, till hvilka telegraf- och maskininspektionsärendena blefve öfverförda, kunde komma att erfordras, uppstå en besparing som mer än väl uppvägede kostnaden för tilläggsarfvoden åt de byrådirektörer, som förordnades till afdelningschefer.

De af öfverrevisorerna gjorda uttalanden beröra i själfva verket frågan om den nuvarande organisationens större eller mindre lämplighet. Styrelsen anser sig i anledning häraf böra förklara att, hvilken åsikt man än må hysa om den för järnvägsstyrelsen gällande instruktionens fördelar och nackdelar, enligt styrelsens förmenande redan den omständigheten, att denna instruktion icke varit tillämpad längre tid än tre år utgör tillräckligt skäl för att icke ännu upptaga denna fråga till pröfning, allt dock under förutsättning, att det icke föreligger särskilda olägenheter, som kräfva ett omedelbart ingripande. Styrelsen har den uppfattningen att sistnämnda förutsättning icke förefinnes, och finner jämväl ett stöd härför såväl i öfverrevisorernas allmänna uttalande om järnvägsstyrelsens förvaltning som ock uti de framställda förslagen till förändringar uti den gällande organisationen. Många olika åsikter skulle kunna framställas i fråga om jämkningar i de nu bestående förhållandena med anförande af kanske lika vägande skäl för dem alla. Af ofvan angifna skäl anser sig styrelsen icke böra ingå i en närmare pröfning af vare sig de af öfverrevisorerna antydda förslagen eller andra dylika. Då det likväl af öfverrevisorernas uttalanden skulle kunna dragas den slutsatsen, att maskininspektions- och telegrafbyråernas arbetsområde hvarken kvalitativt eller kvantitativt lämnade fullt arbete för dessa byråers

personal, så får järnvägsstyrelsen vitsorda, att så icke är förhållandet. Omfattningen af dessa byråers arbete bör nämligen icke bedömas efter antalet diarieförda ärenden, enär vikten och omfattningen af det inspektionsarbete, som åligger framför allt maskininspektionsbyrån men äfven till viss grad telegrafbyrån, icke på sådant sätt kommer till synes uti nyssnämnda byråers registratur, att man af dessa ensamt kan bilda sig en riktig föreställning om arbetets omfattning. Skulle på sätt öfverrevisorerna ifrågasätta dessa byråer i följd af en förändrad organisation indragas, så skulle häraf visserligen uppkomma en omgruppering men icke en minskning i arbetet och någon nämnvärd minskning i personalkostnader torde icke komma att uppstå.»

I anledning af revisorernas uttalande att det borde tillses, huruvida icke äfven andra tjänsteindragningar än de af öfverrevisorerna framhållna skulle utan men för järnvägsdriften kunna äga rum, har styrelsen i sitt först berörda utlåtande framhållit, att särskildt med hänsyn till de sedan år 1907 väsentligt höjda personalkostnaderna styrelsen sträfvat att, där så utan åsidosättande af trafikens berättigade kraf kunnat ske, åstadkomma minskning af personalnumerären vid statens järnvägar. I detta afseende hänvisade styrelsen till sid. 24 i öfverrevisorernas berättelse, däri ökningen för ordinarie personal angifvits för åren 1907—1910 till resp. 9,33, 8,65, 1,16, och 1,82 procent och ökningen af icke ordinarie personal för åren 1907—1908 till resp. 6,25 och 5,65 procent, medan minskning inträdt för 1909 med 4,86 procent. För år 1909 ställde sig resultatet särdeles gynnsamt, isynnerhet om det toges i beaktande, att från och med nämnda år statsbanenätet utvidgades genom införlifvande med detsamma af linjen Malmö—Trelleborg samt att från och med den 7 juli 1909 tillkom ångfärjetrafiken å routen Trelleborg—Sassnitz. Att äfven nu senast för år 1910 styrelsens sträfvan i förevarande afseende krönts med framgång torde föreliggande uppgifter rörande numerären vid årets början och mot dess slut utvisa. Enligt dessa uppgifter utgjorde antalet ordinarie och icke ordinarie personal under januari 1910 22,688 mot 22,495 i november. Denna minskning vore så mycket mer anmärkningsvärd, som trafikintensiteten under året ökats, i det trafikinkomsterna för år 1909 uppgingo till allenast 63,975,637 kronor 34 öre, medan för år 1910 samma inkomster torde uppgå till omkring 72,000,000 kronor.

Vid nu angifna förhållanden och under åberopande af den i styrelsens i anledning af öfverrevisorernas berättelse afgifna yttrande samma dag lämnade utredning i ämnet hölle styrelsen före, att det icke vore erforderligt nu verkställa någon ytterligare utredning i det af revisorerna angifna syfte.

Såsom ofvan antydts, har utskottet funnit hvad öfverrevisorerna i berörda tre punkter anfördt vara beaktansvärdt och anser utskottet jämväl statsrevisorernas uttalanden angående möjligheten af indragning af andra tjänster än de af öfverrevisorerna vidrörda vara förtjänt af uppmärksamhet. Någon ytterligare utredning i ämnet, utöfver den af järnvägsstyrelsen nu lämnade, vill emellertid utskottet icke för närvarande påkalla, då utskottet anser sig kunna förvänta, att de af öfverrevisorerna och statsrevisorerna framhållna önskemålen i allt fall skola varda af styrelsen i den mån sådant lämpligen låter sig göra, tillgodosedda. Under uttalande häraf får utskottet hvad i ärendet förekommit för Riksdagen

omförmäla.

Statskontoret.

§ 10.

(Rev. ber. 274 och 275; utl. pag. 769 och 770.)

Ang. anslag
under titeln
»indelning och
därmed jämför-
lig anvis-
ning.»

Revisorerna hafva erinrat, hurusom enligt 1880 års Riksdags beslut i riksstaten efter kolumnen för »anvisning i kontant» vore införd en dubbelkolumn för »indelning och därmed jämförlig anvisning, på förslag» hvilken sönderföle i två underkolumner, en för »friheter» och en för »ersättningar». Under de senare årtiondena hade emellertid en mängd indelningsersättningar och friheter ur riksstaten uteslutits, hvad de förstnämnda beträffade, antingen mot inlösen af ersättningen mot ett kapitaliseradt belopp eller mot utbyte af ett bestämdt årligt anslag, som i stället upptagits i kolumnen för »anvisning i kontant». Åtskilliga indelningsfriheter blefvo såsom en följd af lagen angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter den 2 december 1892 efter af kammarkollegium och statskontoret därom afgifvet förslag och i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning af 1894 års Riksdag uteslutna. De i 1909 års riksstat kvarstående anordningar å grundskatt vore följande:

Femte hufvudtiteln.

Reservationsanslaget till lots- och fyrinrättingarne, friheter 405 kronor, ersättningar 4 kronor.

Sjätte hufvudtiteln.

Förslagsanslaget »jordförluster genom kanal- och väganläggningar», ersättningar 4,567 kronor.

Sjunde hufvudtiteln.

Förslagsanslaget »städers friheter», friheter 30 kronor.

Åttonde hufvudtiteln.

Anslaget till kleresistaten, friheter 2,500 kronor, ersättningar 337,087 kronor.

Anslaget till kyrkors underhåll, ersättningar 169,400 kronor.

Nionde hufvudtiteln.

Reservationsanslaget till hästafvelns förbättrande, friheter 1,070 kronor.

Anslaget »gästgifvares friheter», friheter 6,635 kronor, ersättningar 1,664 kronor.

Anslaget till färjor och färjekarlar, friheter 25 kronor.

Då numera grundskatterna vore fullständigt afskrifna och de kameerala förhållandena i samband därmed undergått en väsentlig förändring, hade det syntts revisorerna böra tagas under öfvervägande, huruvida icke jämväl ofvanberörda indelningar skulle, till vinnande af större enkelhet så väl i uppställningen af riksstaten som i räkenskapsväsendet, kunna ur riksstaten, jordeböckerna och kronans räkenskaper uteslutas eller där på lämpligare sätt upptagas.

Kammarkollegium och statskontoret hafva uti häröfver gemensamt afgifvet utlåtande den 13 januari 1911 anfört, att ämbetsverken, i likhet med statsrevisorerna, ansåge det värdt att tagas under öfvervägande, huruvida icke indelning och därmed jämförlig anvisning kunde ur riksstaten, jordeböckerna och kronans räkenskaper uteslutas eller där på lämpligare sätt upptagas.

Hvad riksstaten och kronoräkenskaperna beträffade, torde de under namn af »friheter» uppförda anvisningar å grundskatt få uteslutas från utgiftssidan, samtidigt med att motsvarande grundskattebelopp utginge från inkomstsidan. I detta sammanhang erinrade ämbetsverken, att grundskatter visserligen icke längre förekomme under egen titel i riksstaten, men att under titeln »Extra uppbörd» ej obetydliga grundskattebelopp fortfarande debiterades i kronans räkenskaper, uppgående för år 1909 till 17,025 kronor 71 öre.

Indelningsersättningarna borde väl kvarstå och deras belopp an gifvas i riksstaten, men detta torde kunna ske utan användande af särskild kolumn genom ett tillägg i själfva texten, så att till exempel 8:e hufvudtiteln anslag till kyrkors underhåll formuleras så: »Kyrkors underhåll (däraf indelningsersättning 169,400 kronor, *förslagsanslag*)». Endast anslagets totalbelopp behöfde utföras i kolumn.

Borttagandet ur riksstaten af kolumnerna för »friheter» och »ersättningar» torde dock böra föregås af en mera detaljerad utredning, än tiden nu medgifvit.

I fråga om den anordnade grundskattens och de anordnade prästutlagornas afförande ur jordeböckerna skulle kammarkollegium inom den närmaste tiden inkomma med underdånigt förslag.

Beträffande ett af aktuarien i kammarkollegium i ärendet afgifvet yttrande tillåter sig utskottet hänvisa till de tryckta förklaringarne.

Utskottets
yttrande.

Utskottet, som delar den af revisorerna och ämbetsverken uttalade uppfattningen angående önskvärdheten af ifrågavarande anslags utslutande ur riksstaten, jordeböckerna och kronans räkenskaper eller deras upptagande däri under en lämpligare form, har velat hvad i detta ärende förekommit för Riksdagen

omförmåla.

Tullverket.

§ 11.

(Rev. ber. pag. 304—307; utl. pag. 774—799.)

Ang. restitution
af tull vid
utförel af
finsiktadt mjöl.

Under § 1 af berättelsen angående tullverket hafva revisorerna anført följande:

»Enligt 9 § 3 mom. i gällande tulltaxeunderrättelser medgifves åtdikare af kvarnrörelse vid utförel sjöledes från tullplats af följande vid kvarnen framställda produkter, nämligen *finsiktadt mjöl* af hvete, råg eller korn samt gryn af hvete eller korn, *restitution* af den tull, som af honom blifvit erlagd för en motsvarande kvantitet direkt från utlandet införd omalen spannmål af samma slag, hvarvid iakttages, att 100 kilogram hvete anses lämna 75 kilogram mjöl, 100 kilogram råg eller korn 66 $\frac{2}{3}$ kilogram mjöl och 100 kilogram hvete eller korn 66 $\frac{2}{3}$ kilogram gryn.

Som villkor för erhållande af restitution stadgas bland annat, *att* åtdikare af kvarnrörelse skall i sammanhang med den införda spannmålets angifvande till förtullning anmäla sin afsikt att af densamma förmåla mjöl eller gryn för export emot åtnjutande af restitution, samt *att* minst 2,000 kilogram af hvarje mjöl- eller grynslag på en gång utföras, skollande exportangifningsinlagan vara åtföljd af tillverkarens under edlig förpliktelse afgifna och af två vittnen till riktigheten bestyrkta försäkran därom, att den till utförel angifna varan är exportörens egen förmalningsprodukt, samt om *varans art och beskaffenhet i öfrigt*.

Tullverket har att kontrollera, att det finsiktade mjöl, för hvilket enligt dessa bestämmelser kvarnägare vid export äger åtnjuta restitution, är af fullgod beskaffenhet, och fastställer generaltullstyrelsen för sådant ändamål ett *normalmjöl*, hvilket gifvetvis bör vara af normal spannmål, förmalet intill ofvan angifna procent.

För att utröna, i hvilken utsträckning restitution af erlagd tull utbetalts vid export af olika slag af finsiktadt mjöl ha revisorerna från generaltullstyrelsen infordrat uppgift å tullrestitution för utförda partier hvete och rågmjöl under åren 1907, 1908 och 1909. Af denna redogörelse framgår, att under dessa tre år från tullkamrarna i Stockholm, Falkenberg, Halmstad, Kalmar, Malmö, Norrköping och Åhus utbetalts restitution för sammanlagdt 7,936,588 kilogram *finsiktadt rågmjöl* med en summa af kronor 440,480:63 samt från tullkammaren i Malmö för 118,422 kilogram *finsiktadt hvetemjöl* med en summa af kronor 5,842:15.

Då den stora exporten af finsiktadt rågmjöl synts revisorerna stå i samband med den försäljning af ett slags i Sverige förmålet fodermjöl, som, enligt hvad revisorerna inhämtat, äger rum i Norge, till ett pris, som understiger det svenska priset å kli, hafva revisorerna sökt vinna kunskap om dessa förhållanden och för sådant ändamål införskaffat prof dels af generaltullstyrelsens normalprof å finsiktadt rågmjöl, dels af åtskilliga i handeln förekommande märken af finsiktadt rågmjöl från svenska kvarnar, dels å mjöl, som från en svensk kvarn försålts i Norge, dels ock å det normalprof af finsiktadt rågmjöl, som fastställts att gälla för tyska tullverket. Vid en sammanställning af dessa olika mjölprofver har generaltullstyrelsens normalprof till färg och renhet synts vara så underlägset ej blott det tyska normalprofvet utan ock de i handeln förekommande svenska märkena af finsiktadt rågmjöl, att revisorerna beslöto underkasta generaltullstyrelsens normalprof en analys af sakkunnig. Enligt gällande tulltaxa med däri gjorda ändringar utrönes en förmålen varas renhet och beskaffenhet, bland annat genom bestämmande af varans askhalt. Revisorerna hafva därför uppdragit åt handelskemisten d:r Carl Setterberg i Stockholm att undersöka askhalten af dels generaltullstyrelsens »normalprof å finsiktadt rågmjöl 1907» dels ock några af honom själf anskaffade rågmjölprof. Öfver dessa undersökningar har d:r Setterberg afgifvit följande intyg:

»*Analysnummer 106122.*

På begäran af Riksdagens revisorer har jag undersökt ett från dem inlämnadt normalprof af rågsikt samt dessutom elfva af mig anskaffade rågmjölprof för att utröna profvens askhalt och har därvid erhållit följande resultat:

Märke: »Normalprof å finsiktadt *rågmjöl 1907*».

Askhalt 2,50 %

Sigill: »Kongl. Generaltullstyrelsen». »Riksdagens revisorer».

Prof på begäran insända från Aktiebolaget Saltsjökvärn.

Märke: Extra prima rågsikt	Askhalt	0,47	%
„ Prima rågsikt	„	0,90	„
„ „ toppmalet rågmjöl	„	1,90	„
„ Rågeftermjöl	„	4,45	„

Prof på begäran insända från Kvarnaktiebolaget Tre Kronor.

Märke: Rågsikt malet utaf tung och ljus råg	Askhalt	0,65	%
„ „ „ „ lätt och mörk råg	„	1,70	„
„ Sammalet rågmjöl malet utaf lätt och mörk råg	„	2,50	„
„ Rågkli	„	4,05	„

Prof inköpta i handeln från Kvarnaktiebolaget Tre Kronor.

Märke: Rågsikt	Askhalt	0,50	%
„ Sammalet rågmjöl	„	2,10	„
„ Rågkli	„	4,60	„

På grund af profvens utseende och askhalt anser jag, att profven, märkta »normalprof» och »rågsikt af lätt och mörk råg», icke äro rågsikt såsom märkena angifva, äfvenså synes troligt, att märket »sammalet rågmjöl utaf lätt och mörk råg» är uppblandadt med eftermjöl. De öfriga profven torde däremot vara det slags mjöl, som märkena angifva.
Stockholm den 22 november 1910.

Carl Setterberg.

Fil. d:r, Handelskemist.»

Beskaffenheten af generaltullstyrelsens normalprof framgår af följande sammanställning:

Saltsjökvärns extra prima rågsikt	Askhalt	0,47	%
» prima rågsikt	„	0,90	„
Tre kronors rågsikt (i handeln)	„	0,50	„
Saltsjökvärns toppmalet rågmjöl	„	1,90	„
Tre Kronors sammalet rågmjöl (i handeln)	„	2,10	„
Generaltullstyrelsens normalprof å finsiktadt rågmjöl	„	2,50	„

Generaltullstyrelsens normalprof å finsiktadt rågmjöl är sålunda icke blott ojämförligt mycket sämre än i handeln förekommande svenska märken af rågsikt utan till och med afsevärdt underlägset sammalet rågmjöl.

För jämförelsens skull kan meddelas, att tyska tullverkets normalprof typ III visar en askhalt af 0,98 procent. Denna typ gäller vid export för mjöl, uttaget mellan 0—65 procent. Den är dock ej framställd genom malning från 0—65 procent utan åstadkommes på sådant sätt, att först äro de 30 bästa procenten mjöl borttagna och därefter är typen, som utgöres af mjölet från 30—65 procent, uttagen.

Beskaffenheten af det af tullverket fastställda normalprofvet af finsiktadt rågmjöl synes sålunda möjliggöra, att en kvarnägare utmåler rågen till 60 å 65 procent och behåller produkten för den inländska marknaden, att han därefter uttager några procent blandning af mjöl och eftermjöl och anmäler denna klibblandade produkt till restitution såsom finsiktadt rågmjöl, för hvilket han sålunda af svenska tullverket lyfter restitution med ett belopp af 5 kronor 55 öre pr 100 kilogram, vid detta mjöls exporterande till utlandet.

Det synes häraf tydligt framgå, att så länge tullverkets nuvarande normalprof å rågsikt utgör en viktig grund för bedömande, huruvida restitutioner böra utbetalas, en kvarnägare kan på statens bekostnad bereda sig betydande vinst, hvilket uppenbarligen strider mot lagstiftningens syfte. Men härvid är att märka, att, såsom ofvan nämnts, tillverkaren skall under edlig förpliktelse afgifva försäkran om varans art och beskaffenhet. I de fall då detta oaktadt missbruk i något afseende ägt rum, synas åtgärder böra vidtagas i syfte att hålla statsverket skadeslöst för därigenom lidna förluster.

Å dessa förhållande ha revisorna velat fästa Riksdagens synnerliga uppmärksamhet.

Enligt hvad revisorerna inhämtat är generaltullstyrelsens normalprof å finsiktadt rågmjöl år 1907 framställt af en enda kvarn och därefter godkändt af en af tullverket tillkallad sakkunnig. Revisorerna, som under detta ärendes handläggning tagit kännedom om föreskrifterna angående fastställande af tyska tullverkets normalprof — hvilket *ärligen* äger rum under medverkan af sakkunniga representanter för tullverket, kvarnindustrien, handeln, jordbruket och den tekniska vetenskapen — hafva velat ifrågasätta, huruvida icke, till skydd mot missbruk af ofvan antydda art, mera betryggande anordningar böra vidtagas, särskildt beträffande fastställandet af förenämnda normalprof af finsiktadt mjöl.»

I anledning af hvad revisorerna sålunda anfört, hafva utlåtanden

afgifvits af justitiekanslersämbetet och generalpoststyrelsen; och är förstnämnde den 10 januari 1911 dagtecknade utlåtande af följande lydelse:

»För erhållande af restitution af erlagda tullafgifter vid export af rågmjöl uppställa författningarna icke annat villkor i fråga om mjölets beskaffenhet, än att det skall vara finsiktadt.

Hvilka egenskaper mjöl skall besitta, för att anses såsom finsiktadt, bestämma icke författningarna.

Inom kvarnindustrien har man emellertid såsom finsiktadt betraktat mjöl, som passerat genom siktduk nr 9 eller finare siktduk.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med denna uppfattning och efter inhämtande af yttrande från tekniska högskolan har generaltullstyrelsen fastställt normalprof å lägsta kvalitet finsiktadt rågmjöl, för hvilket restitution vid export finge åtnjutas.

Enär, såsom redan är nämndt, författningarna icke bestämma, hvilka egenskaper mjöl skall besitta för att anses såsom finsiktadt,

samt, enligt hvad handlingarna utmärka, under ifrågavarande tid restitution icke erhållits för mjöl af lägre kvalitet än det, på sätt ofvan omförmäles, fastställda normalprofvet,

kunna, enligt justitiekanslersämbetets uppfattning, vederbörande exportörer icke anses skyldiga återbära något af den utaf dem uppburna restitutionen.

Såvidt handlingarna utvisa, föreligger icke anledning att mot någon vid tullstaten anställd ämbets- eller tjänsteman föra talan om ansvar eller ersättning.

I andra hänseenden, än de nu berörda, läser det icke tillkomma justitiekanslersämbetet att yttra sig i detta ärende.»

Generalpoststyrelsens ofvanberörda utlåtande är dagtecknad den 30 december 1910 och af följande lydelse:

»Bestämmelserna i ofvanberörda författningsrum, hvilket förutom finsiktadt rågmjöl äfven afser finsiktadt mjöl af hvete och korn samt gryn af dessa två sädesslag, tillkommo på förslag af bevillningsutskottet vid 1888 års Riksdag och voro föranledda af de vid nämnda Riksdag beslutade spannmålstullarna. Riksdagen förklarade i sin skrifvelse nr 56 nämnda år, att det måste anses ligga ej blott i kvarnindustriens utan ock i det svenska jordbrukets intresse att utförseln af finsiktadt mjöl, hvilken, enligt hvad statistiken gifvit vid handen, så godt som uteslutande ägt rum från större handelskvarnar belägna i södra och västra delarna af vårt land, måtte fortfara. Riksdagen yttrade vidare, att då för frambringande af prima finsiktadt mjöl, motsvarande det, som af utländska kvarnar åstadkommes, man ansågo sig behöfva blanda säd

från olika länder och införsel af spannmål därför vore nödvändig, äfven om vårt behof däraf skulle kunna tillgodoses inom landet, vore det af vikt att den säd, som blifvit hit införd, åter kunde utföras, så att den ej komme att kvarstanna inom landet och här nedtrycka spannmålsprisen. Vid samma tillfälle förklarade Riksdagen, att restitution ej vore afsedd att gifvas för »s. k. sekunda- och eftermjöl samt kli». De föreskrifter, som år 1888 fastslogos af Riksdagen eller på Riksdagens begäran utfärdades af Eders Kungl. Maj:t, gälla ännu i hufvudsak oförändrade, då de åren 1889 och 1907 vidtagna ändringarna endast röra oväsentliga delar och för nu föreliggande fråga icke äga någon betydelse. Nu gällande bestämmelser i detta ämne hafva i allt väsentligt oförändrade öfverflyttats till § 13 mom. 3 a i den nya tulltaxeförordningen af den 4 juli 1910, hvilken emellertid möjliggör en förlängning af ett år af den eljest bestämda tiden för mjölets införsel från Sverige, därest detsamma nämligen upplägges å det i mom. 7 af samma § omnämnda restitutionsupplag.

Revisorerna hafva från den utgångspunkten, att det strede mot ifrågavarande lagstiftnings syfte, om en kvarnägare kunde på statens bekostnad bereda sig betydande vinst, förklarat det tydligen framgå af den gjorda undersökningen, att en kvarnägare kunde bereda sig en sådan vinst, så länge tullverkets nuvarande normalprof å rågsikt utgjorde en viktig grund för bedömande, huruvida restitutioner borde utbetalas.

Generaltullstyrelsen tillåter sig med anledning häraf framhålla, att det i allmänhet torde vara synnerligen vanskligt att ur en viss lagbestämmelse deducera fram ett syftemål, som icke uttryckligen framgår af bestämmelsens formulering, i synnerhet i ett fall som detta, där, enligt hvad af riksdagsförhandlingarna framgår, syftemålet med bestämmelsen synes hafva varit omstridit. Vid föredragning i Första kammaren af bevillningsutskottets betänkande nr 8 vid 1888 års riksdag, i hvad detta betänkande rörde bestämmelser om restitution af tull för spannmål vid införsel af mjöl, anfördes af en talare, att han icke kunde finna beviljande af en sådan restitution, som föreslagits, vara annat än en tydlig exportpremie, hvilket yttrande icke föranledde annat bemötande än en hänvisning till förhållandena i andra länder och yrkande af bifall till förslaget. Detta blef i båda kamrarna oförändradt bifallet.

Med afseende å revisorernas anmärkning emot tullverkets nuvarande normalprof får styrelsen rörande tillämpningen af bestämmelserna i § 9 mom. 3 a tulltaxeunderrättelserna i hvad angår rågmjöl till en början anföra följande. Under de första åren, dessa bestämmelser tillämpades, ansåg man sig, innan tullrestitution beviljades, för hvarje gång böra

infordra skriftligt intyg af sakkunnig person därom, att mjölet vore finsiktadt, men då detta förfaringssätt förorsakade en afsevärd tidspillan för vederbörande exportörer och äfven i öfrigt medförde andra olägenheter, ingick styrelsen den 19 april 1902 till Eders Kungl. Maj:t med underdånig framställning om vidtagande af åtgärder i syfte att styrelsen skulle erhålla ett standardprof för lägsta kvalitet finsiktadt rågmjöl, som finge emot tullrestitutionen utföras.

Med anledning af denna styrelsens skrivelse, af hvilken afskrift härhos bifogas, (bilagan 1, sid. 786) anbefalldes Eders Kungl. Maj:t tekniska högskolan att afgifva yttrande. Sedan högskolans styrelse till Eders Kungl. Maj:t inkommit med ett af professorn vid högskolan G. Sellergren i ärendet afgifvet yttrande, blef detta den 26 september samma år af statsrådet och chefen för finansdepartementet på nådigste befallning öfverlämnadt till generaltullstyrelsen jämte däri omförmälda mjölprof. Med skrivelse den 9 oktober 1902, af lydelse bifogade afskrift utvisar, (bilagan 2, sid. 787) blefvo professor Sellergrens berörda jämväl här i afskrift bifogade yttrande (bilagan 3, sid. 788) äfvensom mjölprof af styrelsen öfversända till de tullförvaltningar, vid hvilka export af rågmjöl under restitutionsanspråk kunde förväntas äga rum.

Då sedermera i början af 1904 behof af nytt standardprof gjorde sig gällande, ansåg sig styrelsen oförhindrad att på eget föranstaltande låta anskaffa sådant, och på anmodan af styrelsen afgaf samma sakkunnige, som tekniska högskolan i anledning af Eders Kungl. Maj:ts befallning anlitat, utlåtande i ämnet, hvarefter styrelsen lät till vederbörande tullförvaltningar expediera ett af professor Sellergren gilladt standardprof. Afskrifter bifogas af professor Sellergrens utlåtande och generaltullstyrelsens skrivelser (bilagorna 4 och 5, sid. 792). År 1907 upprepade styrelsen detta förfarande och afsände till vederbörande tullförvaltningar ett nytt, af bemälda professor då godkändt standardprof, för att tjäna vederbörande till ledning för bedömande af frågan, huruvida rågmjöl, som under restitutionsanspråk utfördes, uppfyllde det i tulltaxeunderrättelserna föreskrifna villkor, att mjölet skulle vara finsiktadt. Det är detta sistnämnda standardprof, emot hvars beskaffenhet revisorerna riktat ofvanberörda anmärkning. Generaltullstyrelsen bifogar dels en mindre kvantitet mjöl af sistnämnda prof, dels ock afskrifter af styrelsens remissresolution, professor Sellergrens utlåtande af de skrivelser, med hvilka profven utsändes (bilagorna 6—8, sid. 794).

Samtliga de tre af generaltullstyrelsen åren 1902, 1904 och 1907 för nyssberörda ändamål till vederbörande tullförvaltningar utsända standardprof å finsiktadt rågmjöl äro således såsom dylika prof god-

kända af professor Sellergren. Vid de två sistnämnda tillfällena har styrelsen direkte inlämnat hans yttrande jämlikt det styrelsen i gällande instruktion lämnade bemyndigande att för tekniskt ändamål anlita biträde af sakkunniga personer utom tullverket. I fråga om den af revisorerna emot beskaffenheten af 1907 års prof riktade anmärkningen får därför styrelsen åberopa dels ett med anledning af anmärkningen från professor Sellergren nu inhämtadt, härhos bifogadt yttrande (bilagan 9, sid. 796) dels ock hvad af honom i ofvanberörda tre yttranden anförts rörande fastställande af standardprof å finsiktadt rågmjöl. Emellertid tillåter styrelsen sig framhålla, att styrelsen ansett och fortfarande anser, att för åtnjutande af restitution af erlagd tull för spannmål vid export af mjöl, hvarom i tulltaxeunderrättelserna stadgas, endast och allenast varans egenskap af finsiktad eller icke är bestämmande för, huruvida dylik restitution må beviljas, samt att hvad författningen innehåller därom, att 100 kilogram omalen spannmål anses lämna en viss procent mjöl, uteslutande afser beräkningsgrunden för restitutionen. Styrelsen styrkes i denna sin uppfattning däraf, att en tillförlitlig kontroll öfver en bestämd utbytesprocent enligt styrelsens förmenande icke med nu gällande bestämmelser är möjlig att åstadkomma.

Revisorerna hafva i sammanhang med anmärkningen emot normalprofvet vidare yttrat: »Men härvid är att märka, att, såsom ofvan nämnts, tillverkaren skall under edlig förpliktelse afgifva försäkran om varans art och beskaffenhet. I de fall, då, detta oaktadt, missbruk i något afseende ägt rum, synas åtgärder böra vidtagas i syfte att hålla statsverket skadeslöst för därigenom lidna förluster».

Den af revisorerna afsedda skyldigheten för tillverkaren omförmäles i § 9 mom. 3 A b) tulltaxeunderrättelserna, som i detta hänseende innehåller följande föreskrift: »skolande exportangifningsinlagan vara åtföljd af tillverkarens under edlig förpliktelse afgifna och af två vittnen till riktigheten bestyrkta försäkran därom, att den till utförsel angifna varan är exportörens egen förmalningsprodukt, samt om varans art och beskaffenhet i öfrigt.

Denna försäkran om varans art och beskaffenhet i öfrigt har städse ansetts skola afse uppgiften om art, sädeslaget och uppgiften om beskaffenhet, varans egenskap af mjöl eller gryn och i förra fallet att det dessutom är finsiktadt. Någon annan innebörd af denna bestämmelse lär väl icke kunna ifrågakomma. Ett ytterligare skäl för denna styrelsens åsikt synes ligga däri, att, då genom nådiga kungörelsen den 14 juni 1907 (författningssamling nr 33) i § 9 mom. 3 b) tulltaxeunderrättelserna infördes bestämmelse om rätt för innehafvare af riskvarn att

vid utförelse af rismjöl erhålla restitution af erlagd tull för till varans framställning användt oskaladt ris, tillika *uttryckligen angafs*, hvilka särskilda fordringar man uppställt beträffande mjölets beskaffenhet, genom föreskriften, att tillverkaren skulle i sin försäkran intyga jämväl, »att mjölet framställt uteslutande af färdiga, hela eller brutna risgryn och är fritt från fodermjöl».

Vid granskning hos generaltullstyrelsen af ansökningar om restitution vid utförelse af rågmjöl har alltid noggrant kontrollerats, att såväl tillverkarens försäkran som tullförvaltningens attest innehållit uppgift, att varan utgjort finsiktadt rågmjöl. Redan innan standardprof blef utsändt till ledning vid exportvaras bedömande, har styrelsen genom rundskrifvelse den 24 mars 1902 anmodat vederbörande tullförvaltningar att »noggrant undersöka, det exportvaran, i öfverensstämmelse med den uppgift angående dess art och beskaffenhet, som skall af tillverkaren afgifvas, utgöres af finsiktadt mjöl».

Innan ansökning om tullrestitution vid utförelse af finsiktadt rågmjöl hos generaltullstyrelsen föredrages, verkställs å revisionsbyrån af vederbörande revisor en noggrann granskning, att samtliga för restitution åtnjutande föreskrifna villkor blifvit behörigen iakttagna, därvid uppgifterna i ansökningen och bifogade handlingar jämföras med vederbörliga ställen i inkommande och utgående tulljournalerna med tillhörande verifikationer. Öfver denna granskning utfärdar revisorn å tjänstens vägnar en attest, som sedan ligger till grund för den vidare granskning, ansökningen underkastas af föredragande byråchefen. Denne gör nämligen härvid icke någon förnyad undersökning i tulljournalerna, därest icke någon särskild anledning därtill skulle yppa sig. Den vanliga formen för en dylik å styrelsens revisionsbyrå utfärdad attest framgår af bifogade skematiska formulär. (Bilagan 10, sid. 798).

Den granskning, hvilken ej mindre den utförda varan än äfven ansökning om restitution blifvit underkastad, har afsett att kontrollera, att restitution skulle få åtnjutas endast under de föreskrifna villkoren och enligt den alltsedan föreskriftens tillkomst tillämpade tolkning af författningsrummets innebörd, som dess egna ordalag angifva. Uppenbart torde emellertid vara, att, om en tillverkare genom oriktiga uppgifter eller annat svikligt förfarande obehörigen å sig utverkat restitution, han gjort sig förfallen till straff och ersättningsskyldighet.

Slutligen hafva revisorerna anført följande: »Enligt hvad revisorerna inhämtat är generaltullstyrelsens normalprof å finsiktadt rågmjöl år 1907 framställt af en enda kvarn och därefter godkändt af en af tullverket tillkallad sakkunnig. Revisorerna, som under detta ärendes handläggning tagit kännedom om föreskrifterna angående fastställande af tyska tull

verkets normalprof — hvilket *ärligen* äger rum under medverkan af sakkunniga representanter för tullverket, kvarnindustrien, handeln, jordbruket och den tekniska vetenskapen — hafva velat ifrågasätta, huruvida icke, till skydd mot missbruk af ofvan antydda art, mera betryggande anordningar böra vidtagas, särskildt beträffande framställandet af förenämnda normalprof af finsiktadt mjöl».

Med afscende härå får styrelsen i underdånighet omförmåla, att, sedan under innevarande år från åtskilliga tullkamrar inkommit rekvisitioner af normalprof å finsiktadt rågmjöl, styrelsen den 23 sistlidne september (Bilagan 11, sid. 798) anmodat professor Sellergren att verkställa undersökning af ett från kvarnaktiebolaget »Tre Kronor» erhållet prof å rågmjöl och till styrelsen inkomma med yttrande i anledning häraf. Då emellertid nämnda prof befanns mörkare än de åren 1904 och 1907 anskaffade standardprofven samt professor Sellergrens öfver dess beskaffenhet afgifna, här i afskrift bifogade utlåtande (Bilagan 12, sid. 799), om ock godkännande, likvisst syntes vara afgifvet under vissa betänkligheter, ansågs ifrågavarande mjölprof icke kunna utlämnas såsom standardprof. Enär professor Sellergren sedermera förklarar sig icke ensam vilja påtaga sig ansvaret för fastställandet af prof, har styrelsen i underdånig skrifvelse den 29 nästlidne november hos Eders Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärder för fastställande af erforderligt standardprof på lägsta kvalitet finsiktadt rågmjöl, som mot tullrestitution finge utföras. Styrelsen har vidare meddelat vederbörande tullförvaltningar, att i afvaktan på bestämmandet af nytt standardprof å rågmjöl skulle, tills annorlunda bestämts, vid utförsel af sådant mjöl, för hvilket tullrestitution ifrågasattes, prof å mjölet tagas för att, vederbörligen identifieradt af tullkammaren, bifogas vederbörandes restitutionsansökning.

Då tekniska högskolan och landtbruksakademiens förvaltningskommitté, från hvilka underdånigt utlåtande blifvit infordradt i anledning af generaltullstyrelsens nyssberörda framställning, föreslagit, att fastställande af standardprof å finsiktadt rågmjöl måtte uppdragas åt en för ändamålet särskildt tillsatt kommission af sakkunnige, synes revisorernas sistberörda förslag böra upptagas till pröfning i sammanhang med den sålunda redan tidigare väckta frågan om fastställande af nytt standardprof å finsiktadt rågmjöl.»

Beträffande de i utlåtandet åberopade bilagor tillåter sig utskottet hänvisa till de tryckta förklaringarna.

Utskottet får meddela, att Kungl. Maj:t den 20 januari 1911 tillsatt en kommission med uppdrag

att utreda huruvida och på hvad sätt bestämmelserna i § 9 mom. 3 A tulltaxeunderrättelserna, respektive § 13 mom. 3 A i kungl. förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 4 juli 1910 må kunna fullständigas därhän, att desamma tydligt beteckna antingen hvad med finsiktadt mjöl afses eller huru styrkas skall, att till utförsel angifvet mjöl är finsiktadt,

att utreda huruvida utöfver nu gällande bestämmelser och de nya föreskrifter, till hvilkas utfärdande nyssberörda utredning må böra föranleda, ytterligare kontrollbestämmelser till iakttagande af kronans rätt i förevarande afseende äro erforderliga,

att under förutsättning att förenämnda utredningar gifva vid handen, att på grundvalen af nu gällande stadganden kunna åvägabringas nya föreskrifter, som, på samma gång de innebära full trygghet för kronans rätt, icke omöjliggöra eller väsentligen hämma utförseln af mjöl, framlägga förslag till sådana bestämmelser, äfvensom

att, därest ifrågavarande utredningar skulle gifva ett resultat, som i det ena eller andra afseendet är motsatt det i föregående punkt förutsatta, verkställa utredning, huruvida nu gällande lagstiftning i ämnet, till vinnande af det i samma punkt angifna dubbla syftet, lämpligen bör helt ersättas af nya bestämmelser och i sådant fall afgifva förslag till dylika bestämmelser samt, för den händelse ifrågavarande syfte på sålunda angifvet sätt icke synes kunna ernås, afgifva det yttrande och förslag, hvartill omständigheterna må föranleda.

Hvad sålunda i ärendet förekommit har utskottet velat härigenom för Riksdagen

omförmäla.

Allmänna läroverken.

§ 12.

(Rev. ber. pag. 384—387; utl. pag. 800—837.)

*Ang. allmänna
läroverkens ljus-
och vedkassor.*

Revisorerna erinra vidare, hurusom med anledning af 1909 års revisorers uttalande i fråga om utgifterna från de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor statsutskottet vid 1910 års Riksdag yttrade, att utskottet i likhet med revisorerna funnit anmärkningsvärd den vid jämförelse de olika läroverken emellan framträdande stora olikhet i beloppet af de utgifter, som från ljus- och vedkassorna bestridas, med därpå följande synnerligen växlande belopp af terminsafgifterna till berörda kassor;

och framhöll utskottet jämväl önskvärdheten af att nämnda utgifter och terminsafgifter måtte i möjligaste mån varda till beloppet nedbringade. Vidare fäste utskottet sin uppmärksamhet vid det af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i ett den 12 januari 1910 afgifvet utlåtande omförmälda förhållande, att vid åtskilliga läroverk utgifter, som rätteligen skolat bestridas af biblioteks- och materielkassorna, i stället utgått från ljus- och vedkassorna. Då afgifterna till förstnämnda kassor vore fixa och endast uttoges af lärjungar, som icke vore medellösa, men till ljus- och vedkassorna däremot utginge af samtliga lärjungar med det belopp, som visade sig erforderligt till bestridande af nödvändiga utgifter, hade följden af det anmärkta förfaringssättet naturligen blifvit, att dels lärjungarnas terminsafgifter kommit att utgå med högre belopp än hvad som skulle behöft vara fallet, om ljus- och vedkassorna ej betungats med ifrågavarande utgifter, dels ock att medellösa lärjungar nödgats bidraga till bestridande af utgifter, som, därest de påförts biblioteks- och materielkassan, ej skulle hafva drabbat dem.

Vid granskning af de allmänna läroverkens räkenskaper för år 1909 hade revisorerna funnit, att afgifterna till läroverkens ljus- och vedkassa fortfarande visade benägenhet att stiga, i det att dessa afgifter vid årets början eller under dess lopp blifvit höjda vid flera läroverk.

Högsta afgifterna utgingo under året vid:

högre realläroverket å Norrmalm med	30: —
Luleå högre allmänna läroverk	30: —
högre allmänna läroverket å Södermalm	29: 50.
Vänersborgs högre allmänna läroverk	25: —
Örebro " " "	25: —
Kungsholms realskola	30: —
Malmö "	30: —
Norrtälje samskola	29: —

Lägst afgifterna voro vid:

Borås högre allmänna läroverk	12: 50.
Karlstads " " "	13: —
Lunds " " "	14: —
Eksjö realskola	10: —
Ängelholms samskola	10: —
Oskarshamns realskola	10: —
Mariestads "	11: —
Falköpings samskola	11: —

Enligt gällande läroverksstadga af den 18 februari 1905, § 218, skola enligt hvad revisorerna vidare framhålla, af *ljus- och vedkassan* bestridas kostnaderna för belysning, uppvärmning och renhållning af de för läroverkets ändamål afsedda eller upplåtna lokaler äfvensom för tillfälliga anordningar i dessa eller likartade afscenden, arfvode åt läroverkets läkare samt aflöning åt vaktmästare, eldare och öfrig betjäning. *Biblioteks- och materielkassan* skall däremot bestrida kostnaderna för anskaffande och underhåll såväl af böcker och undervisningsmateriel som af annan för läroverket behöfzig materiel, tryckning af årsredogörelse och terminskatalog äfvensom af blanketter, program m. m., som kunna erfordras för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition.

Revisorerna hade emellertid funnit, att vid flera läroverk ur *ljus- och vedkassan* bestridts utgifter, som enligt förenämnda stadgande icke skola från densamma utgå. I anmärkningsvärdt stor utsträckning hade detta ägt rum vid Norrköpings högre allmänna läroverk samt högre realläroverket å Norrmalm.

Sålunda förekomme, att vid Norrköpings högre allmänna läroverk ur *ljus- och vedkassan* utbetalts, förutom åtskilliga mindre poster af liknande art:

för kopie- och protokollsbok	22: —
» blanketter till betygskataloger	40: —
» orgelspelning, uppässning m. m. vid skolgudstjänsten	170: —
» en lärares resekostnad, såsom ledare vid skolynglingars resa till en täffingsskjutning	15: —
» trycksaker	50: —
» papper, bläck m. m.	501: 25
» annonser om terminens början m. m.	446: 32
» blanketter	56: —

Vid högre realläroverket å Norrmalm hade ur *ljus- och vedkassan*, jämte en mängd mindre utgiftsposter af samma natur, utbetalts:

för blanketter	30: —
» fönsterrutor	57: 70
» anskaffning af lefvande växter, djur m. m. för undervisningen	84: 02
» klassböcker	150: —
» bläck, krita m. fl. förbrukningsartiklar, (ver. nr 82, 111, 116, 226, 288, 292, 301, 347)	405: 30
» arfvode för slöjdundervisning	463: 20
» profrör, deglar, preparatrör, kolfvar m. m. (ver. nr 107, 108, 119, 120, 290, 361)	306: 71

för annonser om terminens början m. m.	106: 41
» vård och underhåll af kartsamling	60: —
» reparation, målning m. m. å inventarier (ver. nr 179, 182, 183, 217, 229, 271, 272)	394: 95
» gevärstransport, rengöring af gevär m. m. (ver. nr 215, 247, 250, 265, 280)	300: 89
» slöjdmateriel	57: 01
» inbindning, afskrifter m. m.	116: 75

Då i nu angifna fall utbetalningar skett i strid mot gällande föreskrifter, hade revisorerna i anslutning till hvad statsutskottet under 1910 års riksdag i ämnet anfört, velat framhålla nödvändigheten af att ljus- och vedkassan, till hvilken, såsom ofvan nämnts, läroverkets alla lärjungar och således äfven de obemedlade, måste erlägga lika stora afgifter, icke måtte användas för andra ändamål än de i läroverksstadgan angifna.

I häröfver den 13 januari 1911 afgifvet utlåtande har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk anfört följande:

»Hvad först beträffar det af statsutskottet vid 1910 års Riksdag gjorda, under § 1 af bifogade utdrag af revisorernas berättelse om den år 1910 af dem verkställda granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1909 anförda uttalande angående terminsafgifterna till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor, så har öfverstyrelsen i sitt den 12 januari 1910 afgifna utlåtande i anledning af den af 1909 års revisorer aflämnade berättelse anfört vissa omständigheter, som enligt öfverstyrelsens förmenande till väsentlig del föranledt, att nämnda terminsafgifter vid några läroverk uppgått till anmärkningsvärdt höga belopp, och tillåter sig öfverstyrelsen att såväl i detta afseende som beträffande orsakerna till den växlande storleken af ifrågavarande afgifter vid olika läroverk hänvisa till berörda utlåtande.

I anledning af den af revisorerna nu gjorda iakttagelse, att afgifterna till ljus- och vedkassan fortfarande visa benägenhet att stiga, i det att dessa afgifter vid årets början eller under dess lopp blifvit höjda vid flera läroverk, har öfverstyrelsen anställt undersökning angående nämnda afgifters belopp under år 1909 samt närmast föregående och efterföljande terminer, höstterminen 1908 och vårterminen 1910. Nämnda afgifter och deras förändringar under ifrågavarande tid äro upptagna å

bilagda tabell, där äfven en kort anteckning är gjord om orsakerna till mera betydande förändringar i afgifterna. Därjämte har öfverstyrelsen inhämtat yttranden från rektorsämbetena vid de läroverk, vid hvilka ifrågavarande afgifter under år 1909 utgått med de högsta beloppen. Under hänvisning till berörda yttranden, hvilka äro här bilagda och i hvilka vederbörande rektorer redogjort för de särskilda förhållanden, som föranlett ifrågavarande afgifters höjning vid respektive läroverk, får öfverstyrelsen såsom allmänna orsaker till den anmärkta ökningen af ifrågavarande afgifter framhålla dels de ur hygienisk synpunkt alltmer skärpta fordringarna i fråga om undervisningslokalers belysning, uppvärmning och renhållning, dels den allmänna prisstegringen under de sista åren å den arbetskraft och de förbrukningsartiklar, som skola af ljus och vedkassorna bekostas. Nämda kassor hafva nämligen att bestrida kostnaderna för belysning, uppvärmning och renhållning af de för läroverkens ändamål afsedda eller upplåtna lokaler äfvensom för tillfälliga anordningar i dessa eller likartade afseenden, arfvode åt läroverkets läkare samt aflöning åt vaktmästare, eldare eller öfrig betjäning. Å flertalet här omnämnda utgiftsposter har en icke obetydlig prisstegring under senare år ägt rum och medfört, att kostnaderna för belysnings- och värmematerial ökats samt att lönerna till vaktmästare och öfrig betjäning i flera fall måst höjas. Samtidigt har en mera effektiv tillämpning af gällande bestämmelser om sundhetsanordningarna vid läroverken och en ökad hänsyn till hygienens kraf i det hela i sin mån bidragit att öka utgifterna för läroverkens lokaler i ofvannämnda afseenden. Särskildt är detta fallet vid de läroverk, där äldre belysnings- och uppvärmningssystem under ifrågavarande tid utbytts mot tidsenligare anordningar, hvilka i allmänhet kräfva ökade kostnader.

Beträffande några af de läroverk, från hvilka ofvannämnda yttranden nu inforrats, hafva dock vederbörande rektorer ställt i utsikt, att terminsafgifterna till ljus- och vedkassan till ett kommande läsår torde kunna något nedbringas.

Revisorerna framhålla vidare under ofvan anförda § 1 af sin berättelse, att statsutskottet vid 1910 års riksdag fäst sin uppmärksamhet vid det af öfverstyrelsen i förenämnda den 12 januari 1910 afgifna utlåtande omförmälda förhållande, att vid åtskilliga läroverk utgifter, som rätteligen skolat bestridas af biblioteks- och materielkassorna, i stället utgått från ljus- och vedkassorna.

Det af öfverstyrelsen i sagda utlåtande anförda förhållandet afsåg vissa utgifter för undervisningsmateriel m. m., hvilka med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande vid vissa läroverk utgått ur ljus- och ved-

kassorna, enär biblioteks- och materielkassorna, som eljes skolat bestrida berörda utgifter, saknade härför erforderliga medel.

I anledning häraf anmärker statsutskottet, att då afgifterna till biblioteks- och materielkassorna vore fixa och endast uttogs af lärjungar, som icke vore medellösa, men till ljus- och vedkassorna däremot utgingo af samtliga lärjungar till det belopp, som visade sig erforderligt till bestridande af nödvändiga utgifter, hade följden af det anmärkta förfaringsättet naturligen blifvit, att dels lärjungarnas terminsafgifter kommit att utgå med högre belopp än hvad som skulle behöft vara fallet, om ljus- och vedkassorna ej betungats med ifrågavarande utgifter, dels ock att medellösa lärjungar nödgats bidraga till bestridande af utgifter, som, därest de påförts biblioteks- och materielkassan, ej skulle hafva drabbat dem.

I anledning häraf tillåter sig öfverstyrelsen erinra, att i § 211, punkt 3 b) af gällande läroverksstadga föreskrifves angående befrielse från eller nedsättning i terminsafgifter, att lärjunge, som är obemedlad, skall helt och hållet befrias från terminsafgiften till statsverket och må dessutom kunna befrias från de till biblioteks- och materielkassan samt till byggnadsfonden ingående terminsafgifterna, samt att enligt punkt 3 c) af nyssnämnda paragraf beträffande befrielse från terminsafgift till läroverkets kassa gäller särskildt, att hänsyn skall tagas jämväl till ifrågavarande kassas tillgångar och utgifter.

Af de anförda bestämmelserna framgår, att befrielse från terminsafgifter till biblioteks- och materielkassan icke under alla förhållanden måste medgifvas obemedlade lärjungar, utan att afgifter till nämnda kassa kunna, om kassans ställning det påfordrar, uttagas af samtliga lärjungar, sålunda äfven de obemedlade. Häraf följer, att, såsom äfven framhålles i bilagda yttrande af rektorsämbetet vid högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm, om i de af statsutskottet åsyftade fallen de utgifter, som enligt Eders Kungl. Maj:ts medgifvande påförts ljus- och vedkassorna, i stället skulle utgå från biblioteks- och materielkassorna, hvilka saknade tillgångar till sagda utgifters gäldande, afgifter till sistnämnda kassor äfven måst uttagas af lärjungar, som eljest varit från sådana afgifter befriade. Härigenom skulle sålunda äfven obemedlade lärjungar kunna bli nödsakade att erlägga afgifter till biblioteks- och materielkassan. Visserligen skulle, då utgifterna från ljus- och vedkassan af nyssnämnda anledning något minskades, afgifterna till sagda kassa kunna något nedbringas, men denna sänkning, som skulle komma läroverkets samtliga lärjungar till godo, skulle dock blifvit väsentligen mindre än beloppet af afgiften till biblioteks- och materielkassan, och obemed-

lade lärjungar skulle i följd häraf kunna komma att blifva påförda afgifter till sammanlagdt högre belopp än för närvarande. Det torde alltså icke under alla förhållanden vara säkert, att genom öfverförande af utgifter från biblioteks- och materielkassan till ljus- och vedkassan obemedlade lärjungar komma att åläggas höjda afgifter. I vissa fall kan tvärtom ett motsatt förhållande komma att äga rum.

Revisorerna hafva vid sin granskning af de allmänna läroverkens räkenskaper för år 1909 vidare funnit, att vid flera läroverk ur ljus- och vedkassan bestridts utgifter, som enligt gällande bestämmelser icke skola från densamma utgå, och anföra särskildt två läroverk, vid hvilka nämnda förhållande skulle ägt rum i anmärkningsvärdt stor utsträckning. Från rektorerna vid sagda läroverk har öfverstyrelsen infordrat yttranden i ärendet, hvilka äro här bilagda. Beträffande flertalet af de i revisorernas berättelse anförda utgiftsposter, hvilka vid nämnda läroverk skulle oriktigt påförts ljus- och vedkassan, torde visserligen gälla, att dessa utgifter äro af sådan art, att de bort bestridas af någon af läroverkets öfriga kassor eller ock af andra medel i stället för af ljus- och vedkassan, ehuru en vid ifrågavarande läroverk en längre tid följd praxis, angående hvilken ingen anmärkning förut blifvit gjord, åt det anmärkta förfarandet gifvit ett skenbart berättigande. Af skäl, som ofvan blifvit anförda, torde dock icke kunna sägas, att nämnda förfarande i allmänhet varit till men för obemedlade lärjungar.

I hvarje fall bör i ifrågavarande afseenden gifvetvis för framtiden förfaras i närmare öfverensstämmelse med gällande författningar, och är öfverstyrelsen betänkt på att vidtaga för sådant ändamål erforderliga åtgärder.

I revisorernas berättelse anföras de bestämmelser ur gällande läroverksstadga, hvilka äro föreskrifna i fråga om de utgifter, som skola utgå ur läroverkens ljus- och vedkassor samt biblioteks- och materielkassor. Äfven om nämnda bestämmelser kunna anses tillräckliga för att i det hela reglera förhållandet mellan de utgifter, som skola utgå ur hvardera af förenämnda kassor, så förekomma dock fall, som ej kunna bestämdt hänföras till någon af de i de anförda bestämmelserna omnämnda utgiftsposter och då sålunda en utgift torde kunna hänföras lika väl till den ena som till den andra kassan. I fråga om sådana gränsfall, exempelvis kostnad för annonsering om terminernas början, hafva rektorerna vid de båda anförda läroverken uppfört ifrågavarande utgift på ljus- och vedkassan för att så mycket som möjligt skona biblioteks- och materielkassan, hvars inkomster och tillgångar vid ifrågavarande läroverk, liksom vid läroverken i allmänhet, visat sig otillräckliga

att bestrida kassans utgifter, och torde i afseende å en dylik åtgärd ingenting vara att erinra.

Hvad för öfrigt beträffar sist anförda förhållande, att biblioteks- och materielkassornas inkomster och tillgångar icke visat sig tillräckliga att fylla de anspråk, som numera måste ställas på desamma, hvilket, såsom af de inhämtade yttrandena framgår, torde varit den förnämsta anledningen till det anmärkta förfarandet i fråga om fördelningen af vissa utgifter mellan ljus- och vedkassorna samt biblioteks- och materielkassorna, så tillåter sig öfverstyrelsen framhålla, hurusom öfverstyrelsen under en längre tid haft sin uppmärksamhet riktad på berörda förhållande. Vid en af öfverstyrelsen i anledning häraf företagen undersökning har det visat sig, att vid de allra flesta allmänna läroverk biblioteks- och materielkassornas tillgångar icke räcka till att någorlunda tillfredsställande fylla läroverkens behof af materiel för undervisningen. Anledningen till sagda förhållande synes vara att söka dels däruti att de till ifrågasvarande kassor ingående afgifter, hvilkas nuvarande belopp fastställdes för omkring femtio år sedan, genom penningevärdets sjunkande och materielens fördyrande äfven af andra anledningar högst väsentligt sjunkit i värde under nämnda långa tid, dels däruti att anspråken på tillfredsställande hjälpmedel vid undervisningen numera äro helt andra än förr. Öfverstyrelsen har också föreslagit åtgärder till afhjälpan af berörda, allvarsamma olägenheter, i det att öfverstyrelsen i samband med framställning om riksdagspetita två gånger, nämligen åren 1908 och 1909, äfvensom i särskilda yttranden den 23 september och den 25 oktober 1910 inför Eders Kungl. Maj:t framlagt förslag till förbättrande af undervisningsmaterielen vid de allmänna läroverken.»

I afseende å de af öfverstyrelsen åberopade yttranden i ärendet från vissa rektorer äfvensom den i utlåtandet omförmälda tabell öfver afgifterna till ljus- och vedkassorna tillåter sig utskottet hänvisa till de tryckta förklaringarna.

Genom revisorernas ifrågasvarande utlatande har åter upptagits den af 1909 års revisorer väckta frågan om utgifterna från och terminsavgifterna till läroverkens ljus- och vedkassor, och i hufvudsak samma anledningar som då förelågo för revisorernas framställning i ämnet — den stora ojämnheten de olika läroverken emellan beträffande berörda utgifter samt bestridandet från kassorna i fråga af utgifter, som icke rätteligen borde drabba desamma — föreligga jämväl nu. Med anledning häraf vill utskottet i full anslutning till utskottets uttalande i ämnet vid 1910 års riksdag ånyo framhålla ej mindre önskvärdheten af att

*Utskottets
yttrande.*

ifrågavarande utgifter och terminsafgifter varda i möjligaste mån till beloppet nedbringade än äfven angelägenheten däraf att ljus- och vedkassorna ej varda betungade med andra utgifter än som författningens enligt skola från dem utgå. I förstnämnda hänseendet har också från rektorerna vid vissa läroverk ställts i utsikt att terminsafgifterna skulle kunna för ett kommande läsår något nedbringas, och beträffande frågan om den utsträckning, i hvilken ljus- och vedkassorna få tagas i anspråk för läroverkens utgifter, har öfverstyrelsen uttalat, att i detta afseende gifvetvis bör för framtiden förfaras i närmare öfverensstämmelse med gällande författningar, hvarjämte meddelats, att öfverstyrelsen vore betänkt på att vidtaga för sådant ändamål erforderliga åtgärder. Detta meddelande kan utskottet icke annat än med tillfredsställelse mottaga, då härigenom ställes i utsikt rättelse i ett förhållande, som redan förut syntes hafva varit olämpligt och som numera, sedan Riksdagen sett sig nödsakad att vidtaga den i och för sig föga tilltalande åtgärden att medgifva förhöjning af terminsafgifterna till biblioteks- och materielkassorna, hvilkas utgifter såsom här ofvan meddelats i åtskilliga fall bestridts af ljus- och vedkassorna, icke synes böra vidare få äga rum. Under uttalande häraf har utskottet velat hvad sålunda i ärendet förekommit för Riksdagen

omförmäla.

§ 13.

(Rev. ber. pag. 388 och 389; utl. pag. 804—806, 846—849 och 853.)

*Ang. läroverks-
byggnad i
Ystad.*

I enlighet med 1904 års riksdags beslut förordnade Kungl. Maj:t den 27 augusti samma år, att femklassiga läroverket i Ystad skulle på statens bekostnad utvidgas till ett högre allmänt läroverk, omfattande realskola och realgymnasium, och med anledning af framställning från stadsfullmäktige i Ystad medgaf Kungl. Maj:t, enligt kungl. bref den 13 september 1907, att undervisningen vid ifrågavarande läroverk finge, utan kostnad för statsverket, tillvidare under åren 1908—1913 utsträckas till den omfattning, som gällde för de högre allmänna läroverkens latinlinje utan grekiska, och föreskref som villkor för detta medgifvande, bland annat, att det skulle åligga staden att bereda lämpliga undervisningslokaler för samtliga klasser, ringar och afdelningar i läroverkshuset eller dess omedelbara närhet.

1908 års revisorer anmärkte, att staden Ystads förbindelse att tillhandabålla läroverket lämpliga lokaler då ännu icke blifvit uppfyllt; och i häröfver afgifvet yttrande anförde öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, att sedan vederbörande kommunalstyrelse genom den af Riksdagens revisorer framställda anmärkningen blifvit ytterligare erinrad om det tvingande behofvet af att det af Riksdagen uppställda villkoret om anskaffande åt läroverket af erforderliga lokaler af staden ofördröjligen fullgjordes samt af sagda kommunalstyrelse blifvit ställdt i utsikt, att byggnadsarbetet skulle kunna påbörjas under år 1909, funne öfverstyrelsen, att tillsvidare och intill dess det visat sig, huruvida arbetet under nämnda år verkligen komme att på ett fullt effektivt sätt påbörjas, ytterligare åtgärder i detta ärende icke påfordrades.

Enligt hvad nu i revisionsberättelsen meddelas, hafva revisorererna vid besök i Ystad tagit kännedom om Ystads högre allmänna läroverk och därvid funnit, dels att de gamla, fortfarande begagnade lokalerna vore i hög grad bristfälliga samt för sitt ändamål olämpliga och otillräckliga, dels ock att arbeten för ny läroverksbyggnads uppförande ännu icke blifvit påbörjade.

Revisorererna, som tagit del af den skriftväxling, som i byggnadsfrågan förts emellan öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk samt rektorn vid Ystads läroverk och läroverksbyggnadskommittén, jämte under densamma åberopade handlingar, hade däraf inhämtat, att nämnda byggnadskommitté först den 6 mars 1910 till öfverstyrelsen afsändt nya förslagsritningar till läroverksbyggnaden samt att dessa ritningar ännu icke vunnit vederbörlig fastställelse.

På dröjsmålet med denna byggnadsfrågas slutförande hade revisorererna ånyo velat fästa Riksdagens uppmärksamhet.

I detta ärende har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i sitt ofvanberörda utlåtande, med förmälan, att öfverstyrelsen genom särskild skrifvelse, hvaraf afskrift vore utlåtandet bilagd, inhämtat stadsfullmäktiges i Ystad yttrande i anledning af anmärkningen, anført följande:

»Beträffande förenämnda byggnadsfrågas behandling intill utgången af år 1908 tillåter sig öfverstyrelsen hänvisa till sitt den 13 januari 1909 afgifna underdåniga utlåtande i anledning af den af Riksdagens revisorer till 1909 års riksdag framställa erinran i förevarande fråga. I det af stadsfullmäktige i Ystad i anledning af berörda anmärkning den 4 januari 1909 afgifna yttrande hade stadsfullmäktige uttalat den förhoppning, att byggnadsarbetet skulle kunna påbörjas under loppet af år 1909.

Att så emellertid icke skett, synes ha föranledts i första hand däraf, att frågan om tomtplats för den nya läroverksbyggnaden vid början af år 1909 ännu ej var afgjord, och att förhandlingarna om nämnda fråga dragit ut på tiden så länge, att densamma först blifvit definitivt afgjord, sedan Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 23 december 1909 bifallit den ändring i stadsplanen för staden Ystad, som föranleddes af den beslutade förläggningen af den nya läroverksbyggnaden. Under tiden hade äfven ny kostnadsberäkning för den tilltänkta byggnaden blifvit uppgjord på grundval af ritningar, öfver hvilka öfverstyrelsen redan den 28 maj 1907 efter förberedande granskning af desamma afgifvit yttrande. Då nämnda kostnadsberäkning, som inlämnades till byggnadskommittén den 9 november 1909 och slutade å en summa af 507,000 kronor, möbler och belysningsarmatur ej inräknade, icke obetydligt öfverskred en tidigare uppgjord beräkning, uppgående till en summa af 450,000 kronor, hvilket belopp stadsfullmäktige för ifrågavarande ändamål anslagit och upptagit i ett större kommunalt lån, så beslöto byggnadskommittén att låta uppgöra nya ritningar i afsikt att om möjligt nedbringa kostnaden till först beräknadt belopp. Sedan nya ritningar blifvit uppgjorda och till öfverstyrelsen inlämnade för förberedande granskning den 6 mars och den 12 maj 1910 samt öfverstyrelsen öfver dem afgifvit yttrande den 11 juni 1910, inkommo desamma till öfverstyrelsen för slutlig pröfning den 8 augusti 1910. Yttrande öfver desamma afgafs ånyo af öfverstyrelsen den 10 oktober 1910, hvarefter ärendet för pröfning och stadsfästelse öfverlämnades till öfverintendentensämbetet, hvarest ärendet för närvarande är under behandling.

Öfverstyrelsen finner för sin del synnerligen beklagligt, att byggnadsföretagets slutförande blifvit på sätt som skett under de två senaste åren ytterligare fördröjdt; och har öfverstyrelsen i sin förut berörda skrifvelse den 20 december 1910 inför stadsfullmäktige i Ystad framhållit nödvändigheten af att läroverkets för hvarje år allt kännbarare behof af förbättrade undervisningslokaler måtte, jämlikt det af Riksdagen uppställda och af bemälda stadsfullmäktige godtagna villkor, ofördröjligen tillgodoses.

Då emellertid förberedelserna till ifrågavarande byggnadsföretag nu synas hafva framskridit så långt, att byggnadens uppförande under den närmaste tiden bör kunna påbörjas och det är synnerligen önskvärdt, att nytt uppskof med byggnadsfrågans slutförande icke ånyo måtte inträffa, så får öfverstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreskrifva, att ifrågavarande byggnadsföretag skall, efter det att

tillhörande ritningar blifvit vederbörligen godkända, såvida icke tvingande hinder härför skulle inträffa, vara med grundläggningsarbete påbegynt senast inom utgången af år 1911.»

I afseende å öfverstyrelsens ofvanberörda skrifvelse jämte stadsfullmäktiges i Ystad yttrande i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till de tryckta förklaringarna.

Ehuru utskottet icke kunnat undgå att finna det af revisorerna anmärkta dröjsmålet med uppförandet af ifrågavarande läroverksbyggnad synnerligen anmärkningsvärdt, anser sig dock utskottet, med hänsyn till att öfverstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjort hemställan om föreskrift att byggnadsföretaget skall, såvida icke tvingande hinder härför skulle inträffa, vara med grundläggningsarbete påbörjad senast inom utgången af år 1911 och under uttalande af sin fulla anslutning till öfverstyrelsens angående denna byggnadsfråga uttalade uppfattning, endast böra hvad i ärendet förekommit för Riksdagen

Utskottets yttrande.

omförmåla.

§ 14.

(Rev. ber. pag. 640—642; utl. pag. 854—878.)

Till upplysning angående de å 2—9 hufvudtitlarne till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. uppförda förslagsanslagens ställning under senast förflutna år hafva revisorerna meddelat följande tabell:

Ang. förslagsanslagen till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

	1900.		1901.		1902.		1903.	
	Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.
2:dra hufvudtiteln	64,262	50,263	64,262	42,262	64,262	65,034	64,307	47,597
3:dje dito	—	—	—	—	—	—	—	—
4:de dito (för dep:тет)	6,037	3,018	6,015	3,904	9,042	2,706	9,032	3,078
5:te dito	47,019	123,829	47,104	150,591	97,513	185,366	106,919	168,599
6:te dito	219,757	106,444	185,526	88,645	185,572	114,859	185,657	159,027
7:de dito	36,810	10,147	61,560	19,894	61,556	16,796	61,580	44,000
8:de dito	23,066	44,330	15,948	31,941	16,035	30,784	16,029	37,874
9:de dito	—	—	16,601	23,145	16,651	13,712	16,736	26,963
Summa	396,951	338,031	397,016	360,382	450,631	429,257	460,260	487,138

¹⁾ Å detta anslag uppstod behållning å 16,341 kronor. — Orsaken härtill är att söka däri. att, såsom nedan

»Beträffande förestående tabell är att märka, *dels* att under *tredje hufvudtiteln* till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. i riksstaterna närmast före år 1907 upptagits två särskilda förslagsanslag, det ena bland kabinettskassans utgifter och det andra bland konsulskassans, samt att det senare anslaget uppförts efter afdrag af en icke närmare angifven del af hvad som beräknats kunna bestridas af inflytande expeditionsafgifter, hvadan någon exakt siffra å utgifterna till nämnda ändamål icke kan för denna hufvudtitel angifvas förr än för år 1907, då anslagen sammanslogos och uppfördes på enahanda sätt, som under öfriga hufvudtitlar, *dels* att å *fjärde hufvudtiteln* anslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. är afsedt endast för själfva departementet, under det att arméns kostnader i öfrigt för samma ändamål afföras å flera olika anslag, *dels* ock att å *femte hufvudtiteln* anslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. i 1908 års riksstat uppdelades i två anslag, nämligen ett till skrifmaterialier och expenser m. m. å 113,763 kronor och ett till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar å 235,000 kronor, så att för det året på sådant sätt i själfva verket gjordes en anslagsökning af 197,789 kronor.

Sedan, med anledning af 1904 års statsrevisorers framställning i ämnet, 1905 års Riksdag i skrifvelse till Kungl. Maj:t framhållit angelägenheten af att de i riksstaten uppförda förslagsanslagen höjdes för att bereda statsregleringen önskvärd stadga, beslutades, enligt hvad revisorerna nu meddela, vid 1906 års Riksdag förhöjningar i åtskilliga

1904.		1905.		1906.		1907.		1908.		1909.	
Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.	Anslag.	Brist.
64,337	42,790	64,432	61,637	64,432	68,143	111,971	22,782	111,971	87,974	112,004	53,799
—	—	—	—	—	—	92,500	47,979	92,500	22,522	98,507	27,553
9,018	4,326	8,976	4,009	8,981	4,394	8,963	7,523	12,989	11,206	12,969	9,603
122,795	180,368	132,096	216,841	141,543	190,572	150,974	207,363	113,763	¹⁾	113,890	17,095
185,743	168,659	285,751	81,293	285,758	106,551	425,790	15,351	425,832	42,040	425,759	112,917
61,568	26,515	61,568	66,436	61,568	48,975	80,035	50,402	80,047	79,054	80,043	74,019
16,060	39,228	16,043	45,886	16,060	54,415	55,046	25,674	55,013	23,467	55,027	24,073
16,736	26,459	16,786	33,796	16,786	17,466	40,033	17,245	40,469	22,961	40,461	60,602
476,257	488,345	585,652	509,898	595,128	490,516	965,312	394,319	932,584	289,224	938,660	379,661

nämnas, hufvudtitelns tillgångar till ändamålet, fördelade på två anslag, betydligt ökats.

förslagsanslag och bland dem äfven de nu ifrågavarande. Af förestående tabell framginge att dessa anslag under 2 samt 4—9 hufvudtitlarna år 1907 höjdes med sammanlagdt 277,684 kronor. Men oaktadt detta öfverskredos expensanslagen under nämnda titlar samma år med 346,345 kronor; och för år 1909 utgjorde motsvarande brist 352,108 kronor.

Revisorerna hade vid granskning af ifrågavarande förslagsanslag under de olika hufvudtitlarna bibragts den uppfattningen, att större sparsamhet i flera afseenden bort kunna iakttagas vid fråga om utgifter till förenämnda ändamål. Redan 1884 års Riksdag anhöll med anledning af framställning från föregående års statsrevisorer, att Kungl. Maj:t behagade taga i öfvervägande, hvilka åtgärder lämpligen borde vidtagas för vinnande af önskvärd begränsning af utgifterna från anslagen till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

Då utgifterna för ifrågavarande ändamål, enligt hvad af förestående tabell framginge, visade en bestämd tendens att alltjämt stiga, syntes de åtgärder, som föranledts af Riksdagens sistnämnda skrifvelse, icke hafva varit tillfyllestgörande; och på grund häraf föranlätos revisorerna att ifrågasätta, huruvida icke ytterligare åtgärder skulle kunna vidtagas för nedbringande af de under de olika hufvudtitlarna uppförda förslagsanslagen till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

Slutligen hade revisorerna, som trott sig finna, att från förenämnda förslagsanslag bestridts utgifter, hvartill tillgångar syntes hafva bort på annat sätt beredas, velat ifrågasätta, huruvida icke närmare föreskrifter

lämpligen skulle kunna meddelas beträffande användandet af medel från dessa anslag.

I ärendet hafva utlåtanden afgifvits af arméförvaltningen, marin-förvaltningen och statskontoret. Beträffande de båda förstnämnda utlåtandena tillåter sig utskottet hänvisa till de tryckta förklaringarne. Statskontorets den 12 januari 1911 afgifna yttrande är af följande lydelse:

»Riksdagens år 1883 församlade revisorer framlade i sin till 1884 års riksdag afgifna berättelse en af dem verkställd utredning rörande de särskilda hufvudtitlarnas anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. för tiden från och med år 1870 samt uttalade därvid, att revisorerna trott sig kunna af hvad vid denna utredning utrönts draga den slutsats, att besparingar å ifrågavarande utgifter borde kunna åstadkommas därigenom

att skrifmaterialier uppköptes i stor skala och fördelades efter uppgifvet behof på statens verk och inrättningar;

att samma förfarande iakttoges med afseende å bränsle och lysmaterialier;

att allt för statens räkning behöfligt papper stämplades;

att det statistiska trycket i möjligaste mån inskränktes;

att bestämdare föreskrifter i afseende på inköp af böcker, kalendrar, tidningar och tidskrifter, samt för annonsering och användandet af särskilda biträden för renskrifning utfärdades;

att anordningar vidtoges till inskränkande af kostnaderna för annonsering;

samt att noggrannare kontroll öfver vaktbetjante iakttoges med afseende på bränsleförbrukning, renhållning, städning och liknande förättningar.

I anledning häraf anförde Riksdagen i underdånig skrifvelse den 11 maj 1884, att Riksdagen, som visserligen icke förbisett de svårigheter, hvilka måste möta vid försök att ordna ifrågavarande angelägenhet så, att inskränkning i statsverkets dåvarande betydliga utgifter för expenser, enligt revisorernas förmenande öfverstigande en miljon kronor, kunde åvägabringas, emellertid ansett hvad i ärendet förekommit böra göras till föremål för närmare utredning, hvadan Riksdagen anhölle, att Eders Kungl. Maj:t behagade taga i nådigt öfvervägande, hvilka åtgärder lämpligen borde vidtagas för vinnande af önskvärd begränsning af utgifterna från anslagen till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

Sedan utredning i det af Riksdagen sålunda begärda afseendet ägt rum, bland annat därigenom att här i statskontoret en öfverläggning

i ämnet hållits mellan cheferna för i hufvudstaden befintliga ämbetsverk med flera, vidtogos af Eders Kungl. Maj:t åtskilliga åtgärder för vinnande af det i Riksdagens skrifvelse angifna syftet. Sålunda bemyndigade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 september 1885 statskontoret att tillsvidare med Lessebo bolag uppgöra aftal om leverans till ämbetsverken af vissa papperssorter, hvilka skulle vara försedda med vattenstämplar, utvisande, att papperet tillverkats för statens räkning, hvarjämte Eders Kungl. Maj:t föreskref, bland annat,

att det för ett ämbetsverks behof anskaffade papper skulle förvaras under lås och vara under tillsyn af verkets redogörare eller annan särskildt förordnad tjänsteman;

att öfver papperets utdelande skulle föras en anteckningsbok, hvori det papper, som tjänsteman emottoge och hvilket icke finge till honom utlämnas annorledes än i mån af behof, skulle af tjänstemannen kvitteras, äfvensom det papper, som för öfrigt åtginge till diarier, blankettryck, renskrifning m. m. borde behörigen antecknas;

samt att denna anteckningsbok skulle biläggas expensmedelsredogörelsen;

Och blef i samma nådiga bref beträffande sättet för upphandling af den för ämbetsverken behöfliga ved förordnadt, att denua skulle anskaffas genom infordrade anbud eller direkt upphandling af ämbetsverkets redogörare eller annan särskildt förordnad tjänsteman, men att i bäggedera fallen priset skulle pröfvas i enahanda ordning, som eljest ägde rum vid beslut om expensmedels användande. I fråga om anskaffande af papper gälla emellertid numera föreskrifterna i nådiga förordningen den 12 juli 1907 angående de slag af papper, bläck, skrifmaskin- och stämpelfärger, som må till vissa offentliga handlingar användas.

Med föranledande af ofvanberörda utredning meddelade Eders Kungl. Maj:t vidare genom nådig kungörelse den 13 november 1885 samt nådiga bref till särskilda ämbetsverk och myndigheter föreskrifter om det antal exemplar af statskalendern, som finge för hvarje verk anskaffas. Genom nådig kungörelse den 4 december 1885 förklarade Eders Kungl. Maj:t, att dittills meddelade bestämmelser om anskaffande af tidningar för ämbetsverkens räkning upphört att gälla, samt lämnade i sammanhang därmed nya föreskrifter rörande den prenumeration af tidningar, som vissa ämbetsverk och myndigheter ägde för sin räkning verkställa.

Sedan chefen för statistiska centralbyrån inkommit med utlåtande och förslag om de åtgärder, som till vinnande af besparing i kostnaden för det statistiska trycket lämpligen syntes böra vidtagas, beslöt Eders

Kungl. Maj:t den 11 december 1885 anbefalla samtliga ämbetsverk, hvilka hade utgifvandet af statistiska publikationer sig anförtrodt, att tillse att för besparing i kostnaderna utrymmet i publikationen tillgodogjordes på bästa möjliga sätt, där detta kunde ske utan uppoffring af tydlighet och redighet samt äfven utan åsidosättande af de fordringar man borde ställa på verk utgifna på statens bekostnad, i sammanhang hvarmed utdelningen af det statistiska trycket väsentligt minskades, nämligen från omkring 850 exemplar till 383 exemplar. Denna utdelning har emellertid sedermera, bland annat i följd af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 7 juli 1887, åter ökats, så att det statistiska trycket, enligt hvad som framgår af statistiska kommitténs den 7 september 1910 angifna underdåniga betänkande, för närvarande utdelas i 789 exemplar. Beträffande denna fråga vill statskontoret slutligen erinra därom, att, sedan 1909 års riksdag hos Eders Kungl. Maj:t gjort underdånig framställning i fråga om minskning i de statistiska publikationernas stora upplagor, denna framställning af Eders Kungl. Maj:t öfverlämnats till nyssnämnda kommitté, som i sitt betänkande yttrat sig om, huru det statistiska trycket lämpligen borde anordnas och utdelning däraf äga rum.

I sin till innevarande års riksdag afgifna berättelse hafva nu Riksdagens revisorer anført att, då utgifterna för ifrågavarande ändamål enligt hvad som framginge af en vid revisionsberättelsen fogad tabell visade en bestämd tendens att alltjämt stiga, de åtgärder, som föranledts af Riksdagens förenämnda skrifvelse den 11 maj 1884, icke syntes hafva varit tillfyllestgörande, på grund hvaraf revisorerna funnit sig föranlättna att ifrågasätta, huruvida icke ytterligare åtgärder kunde vidtagas för nedbringande af de kostnader, som bestridas af de under de olika hufvudtitlarna uppförda förslagsanslagen till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

Enligt nyssnämnda tabell hafva de sammanlagda utgifterna å de särskilda hufvudtitlarnas anslag för ifrågavarande ändamål stigit från 734,982 kronor år 1900 till 1,318,321 kronor år 1909 eller alltså med nära 80 procent. Till jämförelse härmed kan framhållas, att enligt den statistik öfver statens inkomster och utgifter, som är fogad såsom bilaga vid det af kommittén för granskning af uppgjorda förslag till samfäll plan för rikets försvar m. m. den 5 december 1910 angifna betänkande, samtliga »egentliga» statsutgifter under samma tidsperiod stigit från 112,958,910 kronor till 175,696,414 kronor eller alltså med omkring 55 procent. Emellertid kan förenämnda vid revisorernas berättelse fogade tabell icke i och för sig tjäna till grundval för bedömning af, i hvad mån statsverkets utgifter för expenser under ifråga-

varande tid vuxit. Såsom revisorererna själfva påpeka, upptagas de under tredje hufvudtiteln hörande expensutgifterna först från och med år 1907. Och äfven i andra afseenden torde tabellens siffror för de särskilda åren icke vara sinsemellan jämförliga. Först efter en i detalj gående undersökning kan det nämligen blifva utrönt, huruvida den stegring, dessa siffror utvisa, motsvaras af statsverkets samtliga expensutgifters ökning, och i hvad mån utgifter, som tidigare bestridts från andra särskilda anslag, må hafva kommit att drabba hufvudtitlarnas ifrågavarande förslagsanslag.

För bedömande af, hvilka åtgärder som må finnas behöfliga för vinnande af besparing, kräfvdes vidare kännedom om, huru kostnaden fördelat sig på de olika slagen af expenser, hvilket kan utrönas endast genom en detaljerad undersökning af de särskilda ämbetsverkens och myndigheternas expensmedelsräkningar. För dessa räkningar fastställdes formulär redan genom nådiga brefvet den 14 november 1842. Och torde i hufvudsaklig öfverensstämmelse med detta formulär, i de delar detsamma ej blifvit föråldradt, expensutgifterna i allmänhet redovisas under följande hufvudrubriker:

Upphandling af skrifmaterialier,

Böcker och tidningar m. m.,

Tryckning och bindning,

Lyshållning,

Ved och kol,

Renhållning och städning,

Inköp och underhåll af möbler och inventarier, samt

Diverse.

Ehuru statskontoret, innan undersökningar af nu antydd beskaffenhet må blifva verkställda, icke kan uttala sig om, i hvad mån särskilda åtgärder för ernående af besparing kunna anses nödiga eller i hvilken riktning dessa åtgärder böra gå, anser sig statskontoret emellertid redan nu kunna framhålla, att en ökning af expensutgifter i vissa fall motsvaras af minskning i utgift för arbetskraft. Statskontoret syftar härvid på utgifter för skrif- och räknemaskiner, blankettryck och dylikt. Det torde nämligen icke råda något tvifvel därom, att anskaffandet af dylika hjälpmedel i många fall är just ur besparingssynpunkt fördelaktigt.

Vidare hafva revisorererna, som trott sig finna, att från förenämnda förslagsanslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. bestridts utgifter, hvartill tillgångar syntas hafva bort på annat sätt beredas, ifråga-

satt, huruvida icke närmare föreskrifter må lämpligen kunna meddelas beträffande användandet af medel från dessa anslag.

I saknad af kännedom om, på hvilka särskilda fall revisorernas berörda uttalande syftar, kan statskontoret ej närmare yttra sig om det af revisorerna antydda behovet af föreskrifter. Utan tvifvel torde det vara förenadt med svårighet att genom en allmän föreskrift exakt angifva alla de slag af utgifter, som äro att hänföra till expenser. Om emellertid en utredning i ofvanberörda riktning kommer till stånd, kan måhända denna gifva uppslag till meddelande af föreskrifter i syfte att begränsa eller närmare bestämma expensanslagens användning. Äfven torde kunna ifrågasättas, huruvida ej i sammanhang därmed bör tagas i öfvervägande behovet af föreskrifter, i hvad mån vissa slag af expensutgifter må af ämbetsverken själfva beslutas eller böra underställas Eders Kungl. Maj:ts pröfning.»

*Utskottets
yttrande.*

Otvifvelaktigt är att, på sätt af revisorerna framhållits, ämbetsverkens expensutgifter visa en tendens till stegring, som måste mana till öfvervägande, huruvida icke åtgärder kunna vidtagas till begränsning af dessa utgifter. Äfven med behörigt iakttagande af att statsförvaltningens år från år växande omfång naturligtvis betingar en viss ökning af ifrågavarande utgifter och med allt erkännande af att, såsom af statskontoret framhålles, en del af dessa utgifter motsvaras af besparing i kostnaderna för arbetskraft, anser sig utskottet kunna antaga att, därest ej mindre nödig sparsamhet med expensmedlen i hvarje särskildt fall iakttoges än äfven noggrannare föreskrifter beträffande de ändamål, som från expensanslagen må tillgodoses, blefve utfärdade, en minskning i ifrågavarande utgifter skulle kunna åstadkommas. För sådant ändamål torde det jämväl vara af betydelse, om, såsom af statskontoret ifrågasättes, bestämmelser meddelades, i hvilken utsträckning ämbetsverken själfva må besluta angående sina expensutgifter eller desamma böra underställas Kungl. Maj:ts pröfning. På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande,
hvilka åtgärder må kunna vidtagas till vinnande af
begränsning i utgifterna från förslagsanslagen till skrif-
materialier och expenser, ved m. m. och därefter med-
dela det beslut i ärendet, hvartill omständigheterna
må föranleda.

§ 15.

(Rev. ber. pag. 643—646; utl. pag. 878—892.)

Beträffande frågan om större planmässighet i statens byggnadsföretag hafva revisorerna anfört följande:

»Sedan 1907 års statsrevisorer uttalat önskvärdheten af att i den byggnad, som telegrafverket då ämnade uppföra i Östersund, tillräckliga lokaler anordnades ej allenast för telegraf och telefon utan äfven för postverkets behof, anslöt sig 1908 års Riksdag till samma uttalande men gaf tillika i skrifvelse den 8 maj sistnämnda år detta sitt uttalande i ämnet en större omfattning, i det Riksdagen framhöll, att äfven vid andra byggnadsföretag än dem, som afsåge anordnandet af lokaler för telegraf och telefon samt post, hänsyn borde tagas till, huruvida icke inom samma byggnad kunde, förutom för den ursprungligen afsedda statsinstitutionen, beredas utrymme för en eller flera andra allmänna inrättningar, som vore i behof att tillgodoses i berörda afseende. Riksdagen föreställde sig nämligen, att afsevärd besparing ofta skulle kunna vinnas för statsverket, om vid uppförande af byggnader för det allmännas räkning uppmärksamheten alltid vore fästad på, huruvida samtidigt andra byggnadsbehof skulle kunna på lämpligt sätt blifva afhjulpna. Och ansåg Riksdagen detta ämne vara af den betydelse, att Riksdagen ville i detsamma en gång för alla uttala sin åsikt, hvadan Riksdagen fastade Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på vikten däraf, att vid fråga om uppförande af byggnader för statsverkets räkning under öfvervägande toges, huruvida icke genom ett och samma byggnadsföretag flera offentliga institutioners behof af nya lokaler skulle kunna tillgodoses.

Årets statsrevisorer hafva på grund dels af iakttagelser under den resa, revisorerna företagit, och dels af hvad för öfrigt under revisionsarbetet inhämtats, kommit till den uppfattningen, att ofvanberörda af 1908 års Riksdag så bestämdt uttalade önskemål icke blifvit i tillfredsställande mån af vederbörande beaktadt.

Revisorerna hafva sålunda trott sig finna, *dels* att man icke alltid behörigen öfvervägt möjligheten att genom ett och samma byggnadsföretag tillgodose olika offentliga institutioners behof af lokaler, *dels* att de institutioner, för hvilkas medel respektive byggnader uppförts, emellanåt i alltför stor utsträckning tillgodosett sina egna intressen med åsidosättande i viss mån af rimliga anspråk från de institutioners sida,

*Ang. större
planmässighet i
statens bygg-
nadsverksam-
het.*

hvilka af dem skulle hyra lokaler, och dels att stundom tvister om hyresbeloppens storlek eller andra smärre meningsskiljaktigheter äfventyrade beståndet af ingångna hyresaftal.

Såsom exempel på sistberörda förhållande få revisorerna hänvisa till hvad de i sin berättelse angående riksbankens styrelse och förvaltning anført i fråga om riksbankshusen i Kalmar och Halmstad.

Beträffande åter frågan om flera institutioners tillgodoseende genom ett och samma byggnadsföretag få revisorerna fästa uppmärksamheten på nedannämnda förhållanden i Norrköping och Karlstad.

I förstnämnda stad pågår för närvarande uppförandet af ett större hus för telegrafverkets räkning, men såvidt revisorerna kunnat inhämta, hafva icke några förhandlingar ägt rum, afseende att möjliggöra inrymmande i samma hus af lämpliga lokaler för det i Norrköping innevarande höst öppnade och tills vidare i provisorisk lokal inhysta afdelningskontor af riksbanken.

Hvad åter angår Karlstad få revisorerna erinra, hurusom med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning 1907 års Riksdag medgaf, att för telegrafverkets behof finge för en summa af 100,000 kronor inköpas fastigheten nr 80—81 i kvarteren Björnen vid Älfgatan i nämnda stad.

Uti sin i ärendet till Kungl. Maj:t gjorda framställning anförde telegrafstyrelsen, att å tomten, som innehölle en areal af 2,480,34 kvadratmeter, en byggnad vore uppförd, i hvilken Värmlands enskilda banks lokaler varit inrymda; att de i byggnadens öfre våning belägna lokalerna med några smärre ändringar skulle kunna blifva synnerligen lämpliga till telegraf- och telefonstation samt vore af den storlek, att de komme att för lång tid framåt lämna fullt tillräckligt utrymme för dessa stationer; att i nedre våningen, hvilken innehölle bostadslägenheter och arkiv, enligt telegrafstyrelsens förmenande synnerligen väl skulle kunna beredas lokal för postkontoret, för hvilket ändamål en tillbyggnad å gården af en vånings höjd för den egentliga, för allmänheten afsedda expeditionssalen syntes böra åstadkommas, samt att telegrafstyrelsen i skrifvelse till generalpoststyrelsen anhållit om nämnda styrelses yttrande i fråga om anordnandet af en dylik postkontorslokal.

Emellertid hade generalpoststyrelsen den 9 april 1907, och således innan Riksdagen fattat sitt beslut i frågan, till telegrafstyrelsen återställt dess skrifvelse med ett enkelt påtecknande »att kungl. generalpoststyrelsen icke ansåge sig böra af telegrafverket förhyra de af telegrafstyrelsen ifrågasatta lokalerna, enär desamma syntes blifva olämpliga för postkontoret».

Sedan frågan om post- och telegraflokaler inrymmande i en och samma byggnad på detta summariska sätt förfallit, tog telegrafstyrelsen för telegrafverkets behof i anspråk ej allenast den rymliga öfre våningen i det inköpta huset, hvilken våning kort förut ansetts vara fullt tillräcklig för ändamålet, utan äfven en stor del af nedre våningen, hvars öfriga lokaler uthyrdes till hos verket anställda personer. Postverket åter har i år på 10 års tid, räknadt från och med den 1 oktober 1911, af enskild person förhyrt lokaler i en under uppförande varande byggnad å tomten nr 41, kvarteret Grufvan, i hörnet af Kungsgatan och Östra Kyrkogatan mot en hyressumma, som, inberäknadt ersättning för lokalens uppvärmning samt vissa andra förmåner, är bestämd till 9,000 kronor om året.

Revisorerna hafva besökt telegraflokaler i Karlstad och hafva jämväl tagit i betraktande det under byggnad varande hus, i hvilket de nya postlokaler skola inrymmas. Och få revisorerna, med vidgående att det senares läge möjligen kan anses vara något fördelaktigare, dock uttala den uppfattningen, att, därest allvarliga underhandlingar mellan ifrågavarande kommunikationsverks styrelser kommit till stånd, man förmedelst lämpliga anordningar och eventuellt erforderliga tillbyggnader bort kunna i telegrafhuset bereda båda verken fullt tillfredsställande lokaler.

En ytterligare omständighet är äfven härvid att bemärka. Revisorerna funno nämligen vid sitt besök i landstatshuset, att landtmäterikontoret torde vara i behof af ökad utrymme, hvarjämte revisorerna inhämtat, att ett förslag uppgjorts, gående ut på att för en kostnad af omkring 35,000 kronor uppföra byggnader för kontorets räkning å landstatshus-tomten. Skulle man nu utgå ifrån, att postens inrymmande i telegrafhuset i Karlstad ej kommer att äga rum, så borde väl åtminstone för landtmäterikontoret kunna beredas lokaler i samma hus, hvilket ju är beläget i landstatshusets närhet och obestriddligen lämnar tillräckligt utrymme för ändamålet.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hafva revisorerna ånyo velat framhålla vikten af att större planmässighet införas i statens byggnadsverksamhet. Sålunda bör, då fråga om byggnadsföretag för det allmännas räkning uppstår, till en början undersökas, huruvida icke byggnadsbehofvet kan tillgodoses genom anlåtande af utrymme i redan befintliga, kronan tillhöriga byggnader, samt, sedan nybyggnad befunnits oundviklig, tillses, huruvida annat byggnadsföretag på samma plats kan för statens räkning vara under närmaste tid erforderligt. Utredning i dessa afseenden kan möjligen hvad hufvudstaden angår verkställas af

öfverintendentsämbetet och hvad landet i öfrigt beträffar af respektive länsstyrelser, hvilka samtliga myndigheter för sådant ändamål borde åläggas att föra fullständiga liggare öfver såväl statens tomt- och byggnadsfastigheter, som de lokaler, hvilka af statsinstitutioner äro förhyrda å de särskilda orterna.

Har beslut fattats om byggnads uppförande för två eller flera institutioners gemensamma räkning, bör visserligen arbetets anordnande och öfvervakande omhänderhafvas af *en* myndighet men den eller de myndigheter, som skola hafva del i byggnaden, beredas tillfälle att öfvervaka, att deras intressen blifva behörigen tillgodosedda. För afgörande vid härvid tilläfsventyrs uppkommande meningsskiljaktigheter synas reglementerade former böra vara uppställda, liksom äfven för slitande af tvistigheter, som under byggnads begagnande kunna uppstå emellan olika i frågan intresserade myndigheter.

Revisorerna hafva ingalunda förbisett, att särskildt i det fall, då myndigheter lyda under olika statsdepartement eller då en af myndigheterna är omedelbart underordnad Riksdagen, planmässigheten och det intima samarbetet försvåras. Men är man ense om frågans vikt, torde dessa svårigheter ej vara omöjliga att öfvervinna.»

I ärendet hafva generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och öfverintendentsämbetet afgifvit utlåtanden och tillåter sig utskottet beträffande de båda förstnämnda yttrandena hänvisa till de tryckta förklaringarna. Öfverintendentsämbetet uttalar i sitt den 10 januari 1911 dagtecknade utlåtande, att ämbetet funne de af revisorerna framhållna önskemålen synnerligen beaktansvärda och yttrar ämbetet vidare:

»Ämbetet förutsätter nämligen, att revisorerna med sin framställning om uppförande af gemensamma byggnader för olika statsändamål icke velat fastslå detta såsom en bestämd regel, utan endast åsyftat sådana fall, då dylik gemensam byggnad ur olika synpunkter kan visa sig lämplig. Ämbetet får här i korthet utveckla, huru ämbetet tänkt sig, att dessa önskemål möjligen skulle kunna förverkligas.

Hvad revisorerna påpekat, beträffande behovet af större planmässighet i statens byggnadsverksamhet, torde väl närmast få anses gälla denna byggnadsverksamhet i städer och stadsliknande samhällen med närmaste omgivning. För att beträffande denna byggnadsverksamhet kunna uppfylla det af revisorerna uppställda önskemålet fordras, angående dessa städer och stadsliknande samhällen, fullständiga uppgifter rörande:

1:o) Statens ägande mark inom och närmast kring samhället:

2:o) Statens byggnader samt uppgift, om dessa äro helt eller blott delvis tagna i anspråk;

3:o) För statens verk förhyrda lokaler och dessas läge och ungefärliga storlek.

För att göra dessa uppgifter lätt öfverskådliga, bör för hvarje samhälle upprättas en karta upptagande samhället med närmaste omgifning utförd i måttligt format. Å denna karta skulle förhållande inom samhället i här berörda hänseende åskådliggöras ungefärligen på sätt, som här bilagdt prof visar.

Till hvarje sådan karta skall höra en liggare eller på annat, lätt tillgängligt sätt, ordnade dokument innehållande:

1:o) Planer och nödiga sektioner samt fotografier till hvar och en af statens byggnader (dessa ritningar kunna vara i liten skala);

2:o) Uppgift angående lokalfördelningen inom dessa byggnader samt angående den myndighet, under hvilken hvarje byggnad sorterar;

3:o) Uppgift, hvilka lokaler, som eventuellt uthyrts eller upplåtits till annan än statsinstitution och i så fall till hvem, angående tidpunkten då hyresaftalet utgår samt angående hyresbeloppets storlek;

4:o) Uppgift, huruvida i byggnaden inrymd statsinstitution beslutits skola förflyttas ur nuvarande lokaler och i så fall när och hvart;

5:o) Uppgift för sådan statsinstitution, som förhyr lokaler, angående dessa lokalers storlek, hyresbelopp samt tidpunkt, då hyresaftalet utgår.

Dylika uppgifter böra, såsom revisorerna föreslagit, finnas samlade, hvad Stockholm beträffar, hos öfverintendentsämbetet, och hvad landet i öfrigt beträffar, hos resp. länsstyrelser, men anser ämbetet, att länsstyrelserna böra afgifva dublettexemplar af sina uppgifter till öfverintendentsämbetet, så att det måtte hos *en* central myndighet finnas möjlighet att i här ifrågavarande afseende vinna nödiga uppgifter och ernå sådan kontroll, som af Eders Kungl. Maj:t kan komma att åläggas.

Utnyttjande af det sålunda befintliga uppgiftsmaterialet har ämbetet tänkt sig så ordnad, att ämbetet, dels vid hvarje nådigst anbefalld pröfning af föreslagen ny- eller ombyggnad af kronans byggnad skulle tillse, att vederbörlig hänsyn tagits till här ifrågavarande önskemål, dels vid förfrågan från sådan statens myndighet, som ämnar åt sig utföra ny- eller ombyggnad, skulle lämna de uppgifter och anvisningar, som i bemälda hänseende kunde vara att iakttaga vid byggnadsföretagets planering.

Den största svårigheten vid tillämpningen af de föreslagna åtgärderna torde ligga däruti, att långt ifrån alla för statens medel utförda

byggnadsföretag komma under ämbetets granskning, i hvilket hänseende ju dock en förändring kan tänkas införd.

Skulle Eders Kungl. Maj:t finna det här af ämbetet föreslagna sättet att, åtminstone i görligaste mån, uppfylla det af revisorerna framställda önskemålet vara lämpligt, torde närmare bestämmelser och anvisningar rörande den föreslagna anordningen böra utarbetas och fastställas.

Beträffande de öfriga delarna af revisorernas uttalade önskemål, nämligen angående utarbetande af reglementerade former för afgörande af de meningsskiljaktigheter, som möjligen kunna uppstå mellan olika institutioner, om nybyggnad beslutats skola uppföras gemensam för två eller flera institutioner, anser ämbetet detta synnerligen önskvärdt och torde utarbetande af dylika bestämmelser böra anbefallas.

*Utskottets
yttrande.*

Hvad revisorerna i förevarande ärende anført, finner utskottet synnerligen beaktansvärdt. Med den stora omfattning, som statens byggnadsverksamhet under de senare åren tagit och jämväl för framtiden kan förväntas komma att erhålla, synes det nämligen vara en tvingande nödvändighet att ej endast genom största möjliga sparsamhet vid de särskilda byggnadsföretagens utförande, utan äfven genom en planmässig behandling af frågan, om i hvad mån flere olika institutioners behof af lokaler må kunna med ett och samma byggnadsföretag tillgodoses, kostnaderna för byggnadsverksamheten varda i möjligaste grad nedbringade. Att dessa synpunkter dock icke, trots 1908 års riksdags skrifvelse i ämnet, i nödig utsträckning hittills iakttagits, därom synas de af revisorerna anförda exempel och hvad utskottet i öfrigt i detta hänseende har sig bekant lämna vittnesbörd. Då utskottet emellertid, såsom ofvan antydts, hyser den uppfattningen, att åtgärder till rådande af bot på de öfverklagade missförhållandena äro af behofvet oundgängligen påkallade, samt utskottet funnit såväl de särskilda synpunkter, som enligt revisorernas åsikt böra vid öfvervägande af denna fråga tagas i beaktande, som ock de af öfverintendentsämbetet föreslagna åtgärder för genomförande af den åstundade planmässigheten vara väl ägnade att bidra till en god lösning af frågan, anser utskottet, att Riksdagen bör hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i ämnet i den af revisorerna och öfverintendentsämbetet angifna riktning. Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa ut-

redning angående de åtgärder, som må vara erforderliga till vinnande af större planmässighet i statens byggnadsverksamhet, vid hvilken utredning de af Riksdagens revisorer och öfverintendentsämbetet i förevarande ärende angifna synpunkter torde komma under ompröfning, samt därefter meddela de föreskrifter i ämnet, som af omständigheterna må anses påkallade.

§ 16.

Hvad i öfrigt blifvit af revisorerna anmaldt och erinradt, har utskottet funnit dels vara af beskaffenhet att lämpligen böra tagas i öfvervägande vid behandlingen af de utgiftsanslag, revisorernas framställning berört, dels hafva medfört åsyftad rättelse, dels vara af vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklaradt, dels ej vara af den vikt, att, oaktadt förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon Riksdagens åtgärd bort af förhållandena föranledas, dels slutligen icke hafva varit af beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; hvilket utskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Stockholm den 21 mars 1911.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Reservation

vid § 9, angående vissa i den af statens järnvägars öfverrevisorer afgifna berättelse uttalade önskemål:

af herrar *J. T. Larsson, F. W. Thorsson, K. Starbäck, A. Ekman* och *K. V. Rydén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, *dels* huruvida och i hvilken utsträckning öfverqualificerad arbetskraft vid statens järnvägar användes samt på hvad sätt detta missförhållande bör afhjälpas, *dels ock* i fråga om underlättande af öfvergången från lägre till högre tjänst vid dessa järnvägar.